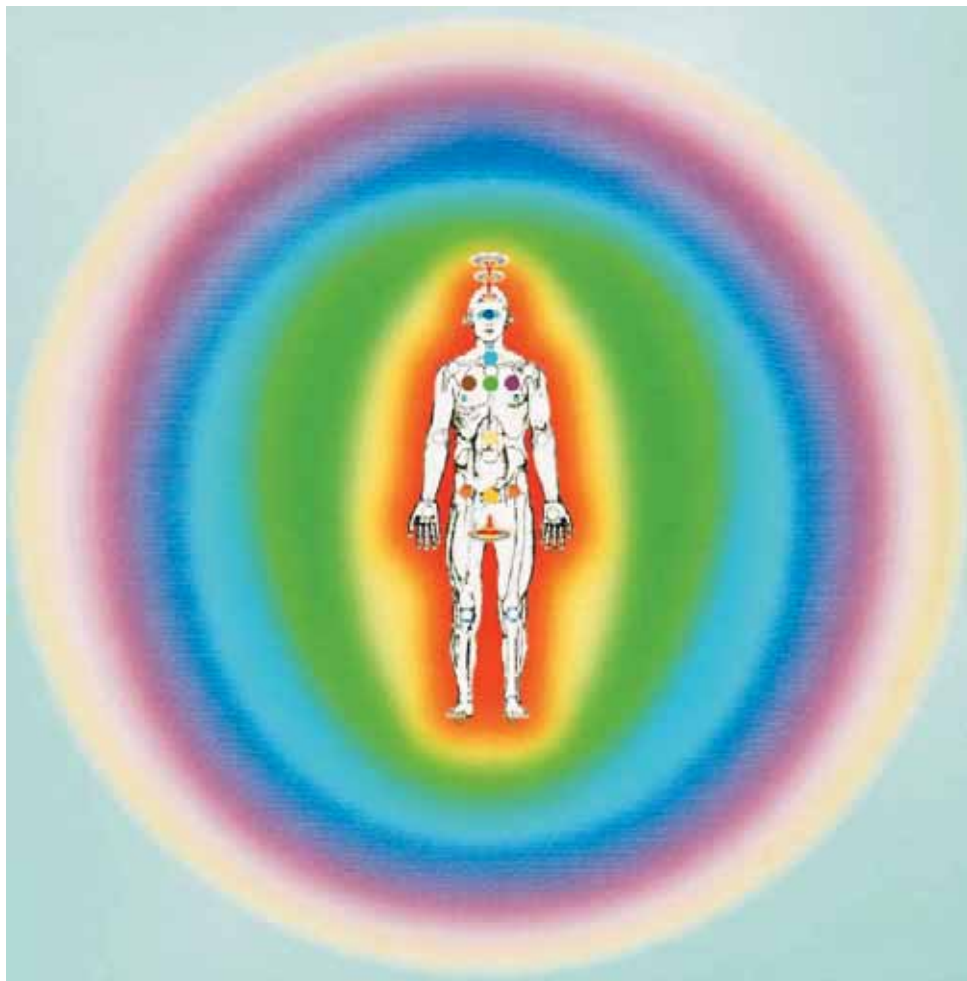

**Західний центр енергоінформаційних наук
Українська Міжнародна академія
профілактичної медицини НТШ**

**ФЕНОМЕН ЛЮДИНИ
ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ**

**Збірник наукових праць
Випуск 55 (121)**

Львів 2016

УДК:613 (082)
ББК 52.201
Ф423

Редакційна колегія:

Білинський Б.Т. – д-р мед.н., професор, **Васильчук А.Л.** – канд.пед.н., доцент, **Панишко Ю.М.** – канд.мед.н., доцент, (відп. редактор), **Петлін В.М.** – д-р геогр.н., професор, **Томашевський Я.І.** – д-р мед.н., професор, **Федоров Ю.В.** – д-р мед.н., професор, **Шевчук Л.Т.** – д-р екон.н., професор

Редакційна рада:

Дроздовська В.А. – д-р геол.-мін. н., професор (Київ), **Dubala A.** – д-р екон. (Кельце, Польща), **Кравців Р.Й.** – д-р біол. н., професор (Львів), **Курик М.В.** – д-р фіз-мат.н., професор (Київ), **Svák Ján** – д-р юрид. н., професор (Братислава, Словаччина), **Tůma Jiří** – д-р філос. (Прага, Чехія)

Друкується за ухвалою Української міжнародної Академії профілактичної медицини НТШ №1 від 19.03.2012 р.

Феномен людини. Здоровий спосіб життя [Текст]: зб.наук. праць. / За ред. доц. Ю.М. Панишка. – Львів, 2016. – Вип. 55 (121). – 64 с.

До збірника увійшли 17 наукових та науково-методичних робіт. Збірник наукових робіт розрахований на працівників науково-дослідних інститутів, викладачів вищих та середніх навчальних закладів, лікарів, психологів, педагогів, філософів, біологів, географів, фахівців фізичного виховання та всіх, хто цікавиться феноменом людини.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей, а також стилістику викладу несуть автори.

На обкладинці: фото з книги **А. Васильчука** “*Neznámé emoce*”

Комп’ютерна верстка та макетування: **О.М.Зварич**

ЗМІСТ

Відомості про авторів		4
Васильчук А.Л.	Специфічні функції бузкового тонкоматеріального тіла людини	5
Літвіняк Р. І.	Паранеопластичний свербіж	17
 <i>ХРОНІКА</i>		
Редколегія	Поздоровлення ювілярів ЛНМУ імені Данила Галицького	22
Панишко Ю.М., Кравців Р.Й., Бумбар О.І., Тарасов В.В.	Хроніка вересня. Ювілейні дати українських лікарів та вчених	23
Грушинська О.А.	Неоціненна праця Іванни Кокорудз та Іванни Слоневської-Ваврик. До 115-річчя від народження Іванни Слоневської-Ваврик	30
Панишко Ю.М., Васильчук А.Л.	Борис Дмитрович Біленко – спортсмен, тренер, керівник. До 75-річчя від дня народження	32
Панишко Ю.М., Горицький В.М., Васильчук А.Л.	Хроніка вересня. Ювілейні дати зарубіжних лікарів та вчених	34
Панишко Ю.М., Васильчук А.Л., Ришківська О.В.	Макс Людвіг Хеннінг Дельбрюк. До 110-річчя від дня народження	40
Панишко Ю.М., Томашевський Я.І., Васильчук А.Л.	Джон Джеймс Ріккард Маклеод. До 140-річчя від дня народження	42
Панишко Ю.М., Васильчук А.Л., Метельська Л.С.	Луїс Федеріко Лелуар. До 110-річчя від дня народження	44
Панишко Ю.М., Васильчук А.Л., Корнілова Л.Є.	Роберт Робінсон. До 130-річчя від дня народження	46
Бабляк С.Д., Панишко Ю.М.	Ферід Мурад. До 80-річчя від дня народження	48
Панишко Ю.М., Васильчук А.Л.	Шарль Жюль Анрі Ніколь. До 150-річчя від дня народження	50
Огірко І.В., Панишко Ю.М.	Майкл Фарадей – видатний фізик і хімік XIX ст. До 225-річчя від дня народження	52
Боржієвський А.Ц., Панишко Ю.М.	Чарлз Брентон Хаггінс. До 115-річчя від дня народження	54
Панишко Ю.М., Ковалишин В.І., Корнілова Є.О.	Томас Хант Морган. До 150-річчя від дня народження	56
Панишко Ю.М., Орел М.Г.	Арчібалд Вівієн Хілл. До 130-річчя від дня народження	58
Савран В.Р., Міхель Ю.М., Панишко Ю.М.	Сергій Сергійович Юдін. До 125-річчя від дня народження	60
Редколегія	Інформаційний матеріал	63

Відомості про авторів

Бабляк Сергій Дмитрович – лікар-кардіолог вищої кваліфікаційної категорії Львівської обласної клінічної лікарні.

Боржієвський Андрій Цезарович – доктор медичних наук, професор кафедри урології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Бумбар Олег Іванович – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапевтичної стоматології ФПДО Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Васильчук Анатолій Леонідович – кандидат педагогічних наук, доцент анатомії, лікар еніопсихолог, магістр психотроніки та біомагнітології, народний цілитель України, майстер спорту України.

Горицький Віктор Матвійович – доктор медичних наук, професор кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, професор кафедри хірургічної стоматології, щелепно-лицевої хірургії та онкостоматології Ужгородського національного університету.

Грушинська Олександра Андріївна – лікар-психіатр Львівського психоневрологічного диспансеру.

Ковалишин Василь Іванович – кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Корнілова Євгенія Олександрівна – молодший науковий співробітник Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Корнілова Лідія Євгенівна – завідувач відділу наукової бібліографії Національної наукової медичної бібліотеки України (м. Київ).

Кравців Роман Йосипович – лікар ветеринарної медицини, доктор біологічних наук, професор, академік НААН України, заслужений діяч науки і техніки України.

Літвіняк Руслан Ігорович – лікар-терапевт Львівського державного онкологічного регіонального лікувально-діагностичного центру.

Метельська Людмила Стефанівна – завідувач відділу автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів наукової бібліотеки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Міхель Юрій Михайлович – лікар-хірург вищої кваліфікаційної категорії Львівської обласної клінічної лікарні.

Огірко Ігор Васильович – доктор фізико-математичних наук, професор Технологічно-гуманітарного університету імені Казимира Пулавського (м. Радом, Польща).

Орел Марія Глібівна – асистент кафедри топографічної анатомії та оперативної хірургії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Панишко Юрій Митрофанович – кандидат медичних наук, доцент, почесний донор України.

Ришковська Олена Володимирівна – бібліотекар наукової бібліотеки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Савран Володимир Романович – доктор медичних наук, професор кафедри онкології і медичної радіології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Тарасов Віктор Вікторович – лікар, стоматолог-ортопед вищої кваліфікаційної категорії Клініки щелепно-лицевої хірургії та стоматології Військово-медичного центру Західного регіону.

Томашевський Ярема Ілліч – доктор медичних наук, професор кафедри ендокринології та клінічної фармакології, Заслужений професор Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

СПЕЦИФІЧНІ ФУНКЦІЇ БУЗКОВОГО ТОНКОМАТЕРІАЛЬНОГО ТІЛА ЛЮДИНИ

Вперше у світі пояснюються специфічні функції бузкового тонкоматеріального тіла людини.

Ключові слова: морфогенез; метаболізм; трансформація; модуляція; синтез; транспортування; перерозподіл; взаємообмін; захист; декодування; кодування; інтеграція; віддзеркалення; утворення.

Впервые в мире объясняются специфические функции сиреневого тонкоматериального тела человека.

Ключевые слова: морфогенез; метаболизм; трансформация; модуляция; синтез; транспортирование; перераспределение; взаимообмен; защита; декодирование; кодирование; интеграция; отражение; образование.

The author is supposed to be the first in the world to introduce the specific functions of the lilac subtle body.

Key words: morphogenesis; metabolism; transformation; modulation; synthesis; transporting; distribution; mutual exchange; protection; decoding; coding; integration; reflection; creation.

Продовження з випуску 27(93)-54(120)

Пояснення та інтерпретація специфічних функцій бузкового тонкоматеріального тіла:

- **Морфогенетична функція** бузкового тіла проявляється як утворення і формування анатомічних і морфологічних структур фізичного тіла та інформаційно-енергетичний генезис усіх тимчасових, вічних блакитного, бірюзового і синього тіл. У філогенезі та онтогенезі людини бузкове тіло забезпечує реалізацію природних голографічних причинно-наслідково обумовлених і запрограмованих індивідуальних матриць росту, розвитку та диференціації анатомічних і морфологічних структурних рівнів фізичного тіла, структурних та інформаційно-енергетичних функціональних рівнів усіх тимчасових тіл, вічних блакитного, бірюзового і синього тіл. Морфогенетичну функцію слід одночасно сприймати і пояснювати як специфічну та ідентичну.
- У філогенезі людини бузкове тіло інформаційно **утримує** чистоту її причинно-наслідкового філогенетичного розвитку, **містить** інформації про філогенез і онтогенез людини. Специфічні бузкові інформаційно-енергетичні біоплазми **утримують, оновлюють і зберігають** індивідуальні причинно-наслідкові анатомо-морфофункціональні норми будови, форми, структури, архітектоники, топографії та функції усіх структурних рівнів фізичного тіла, еніоструктурних та інформаційно-енергетичних функціональних рівнів усіх тимчасових, вічних блакитного, бірюзового і синього тіл, усі властивості, особливості, здібності, функції та функціональні можливості, які людина набуває протягом своїх окремих онтогенезів у різних фізичних тілах протягом різних земних життів, **захищають** голографічні матриці причинно-наслідкового індивідуального розвитку людини від негативних інформаційних змін, мутацій, патологічно-деструктивних і функціональних змін, руйнування і розпаду, **захищають** від небажаних змін біотичну та інформаційно-енергетичну ідентичність людини в її поєднаному філогенетичному і онтогенетичному розвитку.
- **Метаболічна функція** проявляється безпосереднім впливом інформацій, мікрочасток, світла, енергій, інформаційно-енергетичних субстанцій, специфічних і високоспецифічних бузкових життєвих інформаційно-енергетичних біоплазм бузкового

тіла на мікроструктури та ультраструктури залозистих клітин, на синтез і секрецію гормонів, ферментів, медіаторів та інших біологічно активних речовин, що обумовлюють індивідуальні особливості обміну речовин і характер метаболізму фізичного тіла. Ця функція проявляється і метаболізмом бузкових інформаційно-енергетичних матерій, необхідних для забезпечення функціонування бузкового, червоного, світлосяюче-червоного, оранжевого, світлосяюче-оранжевого, жовтого, зеленого, світлосяюче-зеленого, блакитного, бірюзового, синього, фіолетового, рожевого, білого і золотого тіл та бузкової голографічної інтеграції тіл. Метаболічну функцію слід одночасно сприймати і пояснювати як специфічну та ідентичну.

- **Кінетична функція** проявляється первинним голографічним інформаційно-енергетичним формуванням усіх функцій у структурах бузкового тіла з наступним передаванням голографічно сформованих функцій відповідним структурам фізичного тіла і людині для їх практичної реалізації. Відповідна функціональна діяльність фізичного тіла з будь-якими проявами спочатку відбувається у структурах бузкового тіла та бузкової голографічної інтеграції тіл, а потім у фізичному тілі. Кінетичну функцію слід одночасно сприймати і пояснювати як специфічну та ідентичну.
- **Коректувальна функція** проявляється адекватним інформаційним, енергетичним та інформаційно-енергетичним забезпеченням сили, інтенсивності, тривалості, послідовності, поступовості або одночасності виникнення, збалансованого співвідношення активності та пасивності функцій усіх анатомічних і морфологічних структур фізичного тіла, **поєднаними** інтелектуальними, ментальними, інтуїтивними, емоційними, духовними і практичними проявами людини у фізичних, біотичних, соціальних, духовних та окремих божественних аспектах буття, **переорієнтацією і адаптацією** людини до мінливих умов зовнішнього середовища, Землі та Всесвіту, професійної діяльності, рівня соціального розвитку, життєздатності, життєдіяльності, росту, **розвитком** фізичного тіла та людини, здатної діяти в умовах Землі, Всесвіту і духовного буття. Коректувальна функція бузкового тіла має значно більші можливості, ніж коректувальні функції синього, бірюзового, блакитного, світлосяюче-зеленого, зеленого, жовтого, світлосяюче-оранжевого, оранжевого, світлосяюче-червоного та червоного тіл. При нормальному еніоанатомічному розвитку цих тіл їх коректувальні функції завжди проявляються збалансовано, взаємозалежно і доповнюють одна одну. Коректувальна функція бузкового тіла виходить за межі онтогенезу та може проявлятися у філогенезі на усіх біотичних, психічних, еніопсихічних, інформаційно-енергетичних, електромагнітних, соціальних, духовних, душевних і окремих божественних рівнях людини, поєднуючи причинно-наслідкові закономірності її філогенетичного та онтогенетичного розвитку в бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра та в будь-якому діапазоні електромагнітного спектра тимчасових тіл і вічних блакитного, бірюзового та синього тіл. Коректувальну функцію слід сприймати і пояснювати як специфічну та ідентичну.
- У філогенезі та онтогенезі інтегральний **бузковий** компонент і його складові компоненти **захищають** людину від негативних впливів навколишнього середовища, **червоний і світлосяюче-червоний компоненти** бузкового тіла - від впливу інфрачервоного випромінювання, **жовтий** компонент - від низькочастотних випромінювань і променів, **зелений** компонент - від коротких хвиль за межами гамма-випромінювання і від довгих хвиль за межами радіовипромінювання, **блакитний** компонент - від радіації, **синій** компонент - від рентгенівського випромінювання.
- **Захищає** фізичне тіло, червоне, світлосяюче-червоне, оранжеве, світлосяюче-оранжеве, жовте, зелене, світлосяюче-зелене, блакитне, бірюзове, синє та бузкове тіла від проникнення негативних інформацій, біопатогенних, неідентичних, неприродних, нехарактерних і нетипових інформаційно-енергетичних матерій бузкових, пурпурових,

червоних, світлосяюче-червоних, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонів електромагнітного спектра та біопатогенних мікроорганізмів. **Очищає** фізичне тіло від шкідливих мікрочасток і мікроорганізмів, негативних інформацій, біопатогенних, неідентичних, неприродних, невластивих, нетипових інформаційно-енергетичних матерій бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонів електромагнітного спектра. При цьому **складові червоний і світлосяюче-червоний** компоненти бузкового тіла очищають червоне, світлосяюче-червоне, оранжеве і світлосяюче-оранжеве тіла у червоних і світлосяюче-червоних діапазонах електромагнітного спектра, **складовий жовтий** компонент очищає оранжеве, світлосяюче-оранжеве, жовте, зелене, світлосяюче-зелене і бірюзове тіла, **складові зелений і світлосяюче-зелений** компоненти очищають зелене, світлосяюче-зелене і бірюзове тіла, **складові блакитний і синій** компоненти очищають зелене, світлосяюче-зелене, блакитне, бірюзове та синє тіла. Універсально розвинене бузкове тіло здатне однаково ефективно інформаційно-енергетично очищати фізичне, червоне, світлосяюче-червоне, оранжеве, світлосяюче-оранжеве, жовте, зелене, світлосяюче-зелене, блакитне, бірюзове, синє і бузкове тіла.

- **Трансформує, модулює, синтезує і випромінює** інформації, мікрочастки, світло, енергії, інформаційно-енергетичні субстанції та біоплазми бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонів електромагнітного спектра, **приймаючи** таким чином **участь** у подальшому творенні та наповненні новим інформаційно-енергетичним змістом інформаційно-енергетичних полів Землі, суспільства, біосфери, ноосфери, Всесвіту і духовного буття.
- **Декодує та кодує** інформації, мікрочастки, світло, енергії, інформаційно-енергетичні субстанції та біоплазми бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонів електромагнітного спектра інформаційно-енергетичних полів зовнішнього середовища для причинно-наслідкових морфогенетичних і функціональних потреб усіх анатомічних і морфологічних структур фізичного тіла, для функціональних потреб бузкової голографічної інтеграції тонкоматеріальних тіл та для причинно-наслідкового розвитку і проявів людини.
- **Розподіляє та перерозподіляє між** усіма анатомічними і морфологічними структурами фізичного тіла, **між** фізичним тілом і тонкоматеріальними тілами та **між** тонкоматеріальними тілами бузкової голографічної інтеграції тіл інформації, мікрочастки, світло, енергії, інформаційно-енергетичні субстанції та біоплазми бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонів електромагнітного спектра морфогенетичного, поєданого причинно-наслідкового біотичного, соціального, психічного, інтелектуального, ментального, емоційного, духовного та ПСІ-феноменального розвитку, прискореного, поглибленого і витонченого вдосконалення високорозвинутих властивостей, особливостей, здібностей, функцій, функціональних, психічних, духовних і ПСІ-феноменальних можливостей і функціонуючих біотичних, соціальних, психічних, духовних, інтуїтивних та усіх ПСІ-феноменальних здібностей, обумовлених усіма тимчасовими тілами і вічними блакитним, бірюзовим і синім тілами.
- **Забезпечує** необхідною кількістю причинно-наслідкових, інтуїтивних, психічних, духовних і ПСІ-феноменальних інформацій, мікрочасток, світла, енергій, інформаційно-енергетичних субстанцій і біоплазм бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонів електромагнітного спектра з інформаційно-енергетичних полів зовнішнього середовища душу людини, фізичне тіло, бузкове, червоне, світлосяюче-червоне, оранжеве, світлосяюче-оранжеве, жовте, зелене, світлосяюче-зелене, блакитне, бірюзове, синє, фіолетове, рожеве, біле і золоте тіла, що має значення **для** морфогенезу, людського

життя, поєднаного біотичного, соціального, інтелектуального, ментального, емоційного, морального, етичного, естетичного, ПСІ-феноменального та духовного розвитку, для прискореного, поглибленого і витонченого вдосконалення високорозвинутих властивостей, особливостей, здібностей, функціональних, психічних, духовних та ПСІ-феноменальних можливостей і функціонуючих біотичних, соціальних, духовних, позасеміолових, екстрасенсорних, інформаційно-енергетичних та усіх ПСІ-феноменальних властивостей, обумовлених тимчасовими тонкоматеріальними тілами і вічними блакитним, бірюзовим і синім тілами. При цьому бузкове тіло приймає від тонкоматеріальних тіл аналогічні інформації для забезпечення свого функціонування.

- **Забезпечує** в бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра інформаційно-енергетичний **перехід** від низькочастотних до високочастотних інформаційно-енергетичних рівнів буття, **між** фізичним тілом і душею людини, **між** червоним, світлосяюче-червоним, оранжевим, світлосяюче-оранжевим, жовтим, зеленим, світлосяюче-зеленим, блакитним, бірюзовим, синім, бузковим, фіолетовим, рожевим, білим і золотим тілами, **між** тонкоматеріальними тілами та інформаційно-енергетичними полями зовнішнього середовища.
- Інформаційно-енергетично **обумовлює** інформаційну, енергетичну та інформаційно-енергетичну здатність до поєднаного біотичного, соціального, психічного, інтелектуального, ментального, емоційного, морального, етичного, естетичного, ПСІ-феноменального і духовного розвитку людини, пришвидшеного, поглибленого, всебічного, посиленого та одночасно витонченого вдосконалення високорозвинутих властивостей, особливостей, здібностей, функцій, функціональних можливостей, функціонуючих біотичних, соціальних, психічних, духовних, позасеміолових, екстрасенсорних, інформаційно-енергетичних та усіх ПСІ-феноменальних інтегральних проявів людини. При цьому в усіх тимчасових тілах і вічних блакитному, бірюзовому і синьому тілах бузкове тіло **причинно-наслідково посилює обумовленість** інформаційно-енергетичної основи ПСІ-феноменальних здібностей, які можуть проявлятися на основі одного або декількох тимчасових тонкоматеріальних тіл з найбільшою ефективністю функціонування в бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних, синіх і змішаних діапазонах електромагнітного спектра, що додає ПСІ-феноменальним здібностям якісно нових інтегральних ознак, розширює сфери їх діяльності та достовірність їх проявів.
- **Являється основою** для створення бузкової голографічної інтеграції тонкоматеріальних тіл і приймає участь в утворенні червоної, світлосяюче-червоної, оранжевої, світлосяюче-оранжевої, жовтої, зеленої, світлосяюче-зеленої, блакитної, бірюзової, синьої, фіолетової, рожевої, білої та золотої голографічних інтеграцій тонкоматеріальних тіл. **Без бузкового тіла неможливе утворення бузкової голографічної інтеграції тонкоматеріальних тіл.**
- **Створює** інформаційно-енергетичну основу поєднаного причинно-наслідкового фізичного, соціального, психічного, інтелектуального, ментального, емоційного, морального, етичного, естетичного, ПСІ-феноменального і духовного розвитку, пришвидшеного, поглибленого, посиленого, всебічного та одночасно більш витонченого вдосконалення високорозвинутих властивостей, особливостей, здібностей, функцій, функціональних можливостей, функціонуючих біотичних, соціальних, психічних, духовних, позасеміолових, екстрасенсорних, інформаційно-енергетичних і усіх ПСІ-феноменальних здібностей людини. При цьому в усіх тимчасових тілах та вічних блакитному, бірюзовому і синьому тілах розширюються інформаційно-енергетичні основи розвитку, вдосконалення та проявів ПСІ-феноменальних властивостей.
- Морфогенетична, метаболічна, кінетична, коректувальна функції, функція забезпечення

індивідуальної генетичної та інформаційно-енергетичної бузкової ідентичності людини, функція забезпечення біотичного та інформаційно-енергетичного бузкового імунітету людини **уможливаються спільним функціонуванням** фізичного тіла, бузкового, червоного, світлосяюче-червоного, оранжевого, світлосяюче-оранжевого, жовтого, зеленого, світлосяюче-зеленого, блакитного, бірюзового і синього тіл. Ці функції посилюються, розширюються та вдосконалюються фіолетовим, рожевим, білим і золотим тілами.

- Бузкове тіло **вільно проникає** крізь синє, бірюзове, блакитне, світлосяюче-зелене, зелене, жовте, світлосяюче-оранжеве, оранжеве, світлосяюче-червоне і червоне тіла та фізичне тіло, з якими голографічно поєднується, перебуває у симбіозі та утворює голографічну структурно-функціональну єдність. При проникненні крізь тонкоматеріальні тіла бузкове тіло повторює їх форму, структуру, архітекtonіку, топографію, на інформаційному рівні приймає на себе їх функції та утворює з ними **10 вторинних ідентичних** тонкоматеріальних тіл: бузково-синє, бузково-бірюзове, бузково-блакитне, бузково-світлосяюче-зелене, бузково-зелене, бузково-жовте, бузково-світлосяюче-оранжеве, бузково-оранжеве, бузково-світлосяюче-червоне та бузково-червоне.
- **Формує** з інформацій людського, природного, земного, біосферного, ноосферного, Космічного і духовного буття причинно-наслідкові інтегральні інформаційно-енергетичні голографічні матриці бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонів електромагнітного спектра **для** розвитку, вдосконалення і проявів фізичних, соціальних, психічних, інтелектуальних, ментальних, емоційних, моральних, етичних, естетичних, ПСІ-феноменальних та духовних властивостей, особливостей, здібностей, функцій і функціональних можливостей людини.
- Прояви функцій бузкового тіла **інформаційно визначають** характер психічної діяльності, **значно розширюють і поглиблюють** до практичного використання інтуїтивне сприйняття, інтуїтивні почуття, інтуїтивне мислення, інтуїтивний інтелект, інтуїтивну діяльність, ситуативне мислення, емоційні та духовні переживання, а також **розширюють і поглиблюють** практичну діяльність, щоденні життєві ситуації, індивідуальне буття, біотичні, соціальні, психічні та ПСІ-феноменальні прояви людини, **можливості** людини пристосуватися до мінливих соціально-економічних умов суспільства, **вміння** знайти своє місце у суспільстві та реалізувати свої потенційні можливості на будь-яких рівнях буття.
- **Допомагає людині відчутти і розширити усвідомлення єдності** у собі минулого, теперішнього і майбутнього, єдності Землі, Всесвіту і духовного буття, єдності людського, земного, матеріального, духовного, космічного та божественного.
- При пасивній життєвій позиції, недостатньому розвитку інтелекту, сили волі, духовності та усіх тіл людини створюються інформаційні умови, за яких людина **не може змінювати** свої причинно-наслідково обумовлені бузковим тілом онтогенетичний розвиток, морфогенетичні, анатомічні, морфологічні та фізіологічні процеси фізичного тіла, форми, структури і функції усіх тимчасових, вічних блакитного, бірюзового та синього тіл, душі людини, біотичні, соціальні, психічні, духовні, ПСІ-феноменальні прояви і життєві ситуації. При цьому розвиток людини та перебіг її життєвих ситуацій здійснюються відповідно до інформаційного причинно-наслідкового змісту бузкового тіла в бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра.
- При активній життєвій позиції, достатньому розвитку усіх тіл, інтелекту, менталітету, сили волі, духовності людини, при позитивному мисленні, відкритості до любові, духовності та добра протягом життя **створюються** інформаційні умови, за яких людина **може змінювати** характер причинно-наслідкового інформаційного змісту голографічних

матриць і програм свого розвитку, розміщених у бузковому тілі в бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра, **може інформаційно переорієнтувати** характер взаємозалежностей і взаємовпливів бузкового тіла, фізичного тіла, усіх тонкоматеріальних тіл та душі людини, біотичних, соціальних, психічних, духовних, ПСІ-феноменальних проявів і життєвих ситуацій, що порівняно з блакитним, бірюзовим і синім тілами дає людині ширші можливості змінювати свою долю, обумовлену інформаційним причинно-наслідковим змістом у бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра.

- **Розширює поєднання окремих голограм** біотичної, соціальної, психічної, інтелектуальної, ментальної, емоційної, моральної, етичної, естетичної, ПСІ-феноменальної, духовної, практичної діяльності та голографічних матриць раціонального, прагматичного, прогресивного, гуманістичного, інтегрального та іншого характеру **в єдину голограму** з причинно-наслідковими автономними проявами окремих голограм у бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра.
- **Виконує функцію посередника** між фізичним тілом людини і **Абсолютом** у пізнанні **суті Абсолюту**, Землі, Всесвіту, духовного буття, свого найвищого духовного «Я» і протягом земного життя **розширює** можливості людини у досягненні високого духовного, душевного і ПСІ-феноменального розвитку та окремих божественних властивостей.
- **Посилює і значно розширює** інформації життєвого досвіду енергіями бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонів електромагнітного спектра, **передає** до центрів мозку посилені інформації, які збуджують мозкові центри, забезпечують у них відповідні біохімічні, електромагнітні та інформаційно-енергетичні процеси оптимального життєво потрібного мислення, духовні та емоційні відчуття, почуття і проживання творчого мислення і творчих думок, практична реалізація яких вдосконалює саму людину та соціальні інфраструктури у гармонії з природою, Землею, біосферою, ноосферою, Всесвітом, духовним буттям і потребами людини.
- У процесі філогенезу і онтогенезу **акумулює, зберігає, розділяє, розподіляє та випромінює** інформації причинно-наслідкової єдності філогенетичного, онтогенетичного, психічного, духовного і ПСІ-феноменального розвитку людини. Після смерті фізичного тіла бузкове тіло **приймає до своїх структур** інформації досвіду земного життя у бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра. У структурах бузкового тіла інформації життєвого досвіду вічно зберігаються і можуть передаватися бузковим тілом новому людському життю.
- **Випромінювані** бузковим тілом причинно-наслідкові, дуалістичні, психічні, духовні та ПСІ-феноменальні інформації, мікрочастки, світло, енергії, інформаційно-енергетичні субстанції, біоплазми та голограми різного характеру **вільно рухаються** просторами бузкового, синього, бірюзового, блакитного, світлосяюче-зеленого, зеленого, жовтого, світлосяюче-оранжевого, оранжевого, світлосяюче-червоного, червоного та фізичного тіл, можуть фіксуватися і реалізуватися у структурах цих тіл і використовуватися для забезпечення життєздатності та життєдіяльності людини і для функціонування тонкоматеріальних тіл. Випромінювані у зовнішній простір інформації вільно переміщуються часом, космічним простором, духовним буттям, проникають крізь будь-яку матерію, не втрачаючи при цьому своїх характеристик.
- **Захищає** від інформаційно-енергетичного руйнування індивідуальну бузкову голографічну інтеграцію тонкоматеріальних тіл, **допомагає захищати** червону,

- світлосяюче-червону, оранжеву, світлосяюче-оранжеву, жовту, зелену, світлосяюче-зелену, блакитну, бірюзову і синю голографічні інтеграції тонкоматеріальних тіл.
- **Не допускає проникнення** біопатогенних, неідентичних, невластивих, неприродних, нехарактерних і антидуховних інформаційно-енергетичних матерій до свого внутрішнього середовища та внутрішніх середовищ синього, бірюзового, блакитного, світлосяюче-зеленого, зеленого, жовтого, світлосяюче-оранжевого, оранжевого, світлосяюче-червоного, червоного і фізичного тіл.
  - У процесі інтуїтивно-наукового, інтуїтивно-філософського, інтуїтивно-реалістичного, інтуїтивно-практичного та інтуїтивно-духовного мислення у бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра **встановлює** інформаційно-енергетичні взаємообміни інтуїтивного характеру між структурами еніомозків бузкового, синього, бірюзового, блакитного, світлосяюче-зеленого, зеленого, жовтого, світлосяюче-оранжевого, оранжевого, світлосяюче-червоного, червоного тіл і структурами мозку фізичного тіла. Науково-прагматичне та реалістичне мислення започатковуються на основі інтуїтивних інформацій, відчуттів і почуттів, мислення і свідомості.
  - Інтуїтивні голограми бузкового тіла бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонів електромагнітного спектра **притягуються, посилюються або послаблюються** ідентичними інтуїтивними голограмами інформаційно-енергетичних полів окремих людей, суспільства, природи, Землі, біосфери, ноосфери, Всесвіту і духовного буття
  - Бузкове тіло може **безпосередньо передавати** інтуїтивні інформації бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонів електромагнітного спектра структурам мозку фізичного тіла для їх свідомого, підсвідомого і несвідомого відображення.
  - **Забезпечує** у своєму просторі, у просторах бірюзового, блакитного, світлосяюче-зеленого, зеленого, жовтого, світлосяюче-оранжевого, оранжевого, світлосяюче-червоного, червоного і фізичного тіл вільне переміщення інтуїтивних інформацій, які можуть бути використані цими тілами для забезпечення своїх життєздатності, життєдіяльності та функцій.
  - **Очищає** душу людини, фізичне тіло, червоне, світлосяюче-червоне, оранжеве, світлосяюче-оранжеве, жовте, зелене, світлосяюче-зелене, блакитне, бірюзове, синє та бузкове тіла від неідентичних для людини, біопатогенних, неприродних, невластивих, нехарактерних, негативних і антидуховних інтуїтивних інформацій, мікрочасток, світла, енергій, інформаційно-енергетичних субстанцій, біоплазм і голограм будь-яких рівнів буття.
  - **Декодує і трансформує** інтуїтивні інформаційно-енергетичні матерії бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонів електромагнітного спектра інформаційно-енергетичних полів зовнішнього середовища для життєздатності, життєдіяльності та функціональних потреб бузкового, бірюзового, блакитного, світлосяюче-зеленого, зеленого, жовтого, світлосяюче-оранжевого, оранжевого, світлосяюче-червоного, червоного і фізичного тіл.
  - **У бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра бузкове тіло:**
    1. на усіх анатомічних рівнях **утримує і зберігає** індивідуальну генетичну, інформаційно-енергетичну, анатомічну, морфологічну та фізіологічну ідентичність фізичного тіла людини від руйнування, розпаду, патологічно-деструктивних змін і мутацій під час хвороб, травм, впливу біопатогенних, техногенних і негативних факторів. Інформаційно-енергетично обумовлює форми і структури біотичного та інформаційно-енергетичного імунітету людини у бузкових діапазонах електромагнітного спектра. **Бузкове тіло**

- значно розширює функцію утримання і зберігання інформацій філогенезу та онтогенезу червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонів електромагнітного спектра
2. не тільки в онтогенезі, але й у філогенезі людини інформаційно, енергетично та інформаційно-енергетично **обумовлює** інформаційно-енергетичні ідентичність, індивідуальність, інформаційно-енергетичний імунітет і гомеостаз, та приймає участь в обумовленні біотичного імунітету людини
  3. в онтогенезі людини **захищає** від інформаційного, енергетичного та інформаційно-енергетичного руйнування і знищення усі анатомічні та морфофункціональні структурні рівні фізичного тіла і структури тимчасових тонкоматеріальних тіл. У філогенезі допомагає блакитному, бірюзовому та синьому тілам захищати і зберігати власні структури
  4. інформаційно-енергетично **очищає** усі анатомічні та морфологічні рівні фізичного тіла, організм в цілому, індивідуальну голографічну причинно-наслідкову матрицю філогенетичного, онтогенетичного та еволюційного розвитку людини від шкідливих мікрочасток і мікроорганізмів, а за потреби: **бузковим** компонентом - бузкове тіло, **червоним і світлосяюче-червоним** компонентами - червоне, світлосяюче-червоне, оранжеве і світлосяюче-оранжеве тіла, **пурпуровим** компонентом - компонентне бузково-пурпурове тіло, **жовтим** компонентом - оранжеве, світлосяюче-оранжеве, жовте, зелене, світлосяюче-зелене та бірюзове тіла, **зеленим і світлосяюче-зеленим** компонентами - зелене, світлосяюче-зелене та бірюзове тіла, **блакитним і синім** компонентами - зелене, світлосяюче-зелене, блакитне, бірюзове та синє тіла від негативних інформацій, неідентичних, біопатогенних, неприродних, невластивих, нехарактерних і нетипових інформаційно-енергетичних матерій ідентичних діапазонів електромагнітного спектра
  5. **управляє** інформаційно-енергетичною біоплазмою нового людського життя, **контролює** ріст, розвиток і диференціацію усіх еніоанатомічних і морфологічних структур фізичного тіла та еніоструктур червоного, світлосяюче-червоного, оранжевого, світлосяюче-оранжевого, жовтого, зеленого, світлосяюче-зеленого, блакитного, бірюзового, синього, **ідентичних** бузково-синього, бузково-бірюзового, бузково-блакитного, бузково-світлосяюче-зеленого, бузково-зеленого, бузково-жовтого, бузково-світлосяюче-оранжевого, бузково-оранжевого, бузково-світлосяюче-червоного, бузково-червоного, **компонентних** бузково-червоного, бузково-світлосяюче-червоного, бузково-пурпурового, бузково-жовтого, бузково-зеленого, бузково-світлосяюче-зеленого, бузково-блакитного і бузково-синього тіл, **забезпечує** функціонально необхідними інформаціями, мікрочастками, енергіями і світлом індивідуально-універсальну, специфічні та високоспецифічні життєві інформаційно-енергетичні біоплазми тимчасових тіл і вічних блакитного, бірюзового та синього тіл
  6. **забезпечує** інформаційно-енергетичні взаємообміни причинно-наслідкового та інтуїтивного характеру **між** усіма анатомічними і морфофункціональними структурами фізичного тіла, **між** фізичним тілом і тонкоматеріальними тілами, **між** тілами бузкової голографічної інтеграції, а також взаємообміни тонкоматеріальних тіл із природними для людини інформаційно-енергетичними полями людей, тварин, природи, Землі, біосфери, ноосфери, Всесвіту і духовного буття
  7. **приймає участь** в утворенні причинно-наслідкової інформаційно-енергетичної матерії Всесвіту, інформаційно-енергетичних полів людства, природи, Землі, біосфери, ноосфери, Всесвіту і духовного буття
  8. **уможливорює** симбіоз бузкового тіла з фізичним тілом. **Без цього симбіозу неможливі прояви біотичного життя людини в умовах Землі**
  9. **утворює** бузкові специфічні та високоспецифічні життєві інформаційно-енергетичні біоплазми і приймає участь в утворенні індивідуально-універсальної життєвої

- інформаційно-енергетичної біоплазми
10. **постійно випромінює** у зовнішнє середовище інформації, мікрочастки, світло, енергії, інформаційно-енергетичні субстанції та біоплазми людини, **приймаючи** таким чином **участь** в утворенні її життєвого інформаційно-енергетичного середовища, **наповнює** новим інформаційним змістом і енергетично **посилює** інформаційно-енергетичні поля зовнішнього середовища, зокрема індивідуальне психічне поле, родинне психічне поле, психічне поле соціальної групи, універсальне психічне поле Землі, універсальне психічне поле Всесвіту, духовні поля людства та окремі інформаційно-енергетичні поля Всесвіту
  11. **приймає участь** в утворенні індивідуального інформаційно-енергетичного біоплазматичного поля людини, життєвого інформаційно-енергетичного середовища людини, наповнює їх новим інформаційним змістом та енергетично їх посилює
  12. **приймає, декодує, кодує і зберігає** біотичні, соціальні, психічні, інтелектуальні, ментальні, емоційні, моральні, етичні, естетичні, ПСІ-феноменальні, духовні, душевні інформації та інформації практичної діяльності людства, природи, Землі, біосфери, ноосфери, Всесвіту і духовного буття, використовуючи їх для формування індивідуальних знань, законів основних наук, упорядкування Всесвіту, суспільства, духовного буття і функціонування цих знань в єдності матеріального, духовного, минулого, теперішнього, майбутнього, людського, земного і космічного
  13. голографічно **фіксує та інтегрує** причинно-наслідкові інформації всебічного, гармонійного, збалансованого та універсального розвитку людини, її тіл, властивостей, особливостей, здібностей, функцій, функціональних, психічних, духовних і ПСІ-феноменальних можливостей, обумовлених усіма тимчасовими тілами, вічними блакитним, бірюзовим і синім тілами, усіма рівнями буття людства, природи, Землі, біосфери, ноосфери, Всесвіту і духовного світу
  14. **інформаційно-енергетично забезпечує** індивідуальність філогенетичного, онтогенетичного, еволюційного, фізичного, соціального, психічного, інтелектуального, ментального, емоційного, морального, етичного, естетичного, ПСІ-феноменального та духовного розвитку людини, її життєві ситуації, практичну діяльність, відносини із суспільством, з окремими людьми, природою, Землею, Всесвітом і духовним буттям
  15. своїм причинно-наслідковим інформаційним характером **розширює та поглиблює обумовленість і програмування** індивідуальних особливостей філогенезу та онтогенезу людини, морфогенетичних процесів фізичного тіла, його анатомії, морфології та фізіології, форм, структур і функцій усіх тимчасових тіл, вічних блакитного, бірюзового і синього тіл, біотичних, соціальних, психічних, інтелектуальних, ментальних, емоційних, моральних, етичних, естетичних, духовних, душевних і ПСІ-феноменальних проявів людини, її практичної діяльності, життєвих ситуацій, стану здоров'я, характеру хвороб, відносин із суспільством, природою, Землею, Всесвітом і духовним буттям
  16. інформаційно-енергетично **встановлює та орієнтує** причинно-наслідковий індивідуальний філогенез, онтогенез та еволюційний розвиток людини
  17. інформаційно-енергетично **інтегрує** в людині людські властивості, наслідки людської діяльності минулого і теперішнього, чим певною мірою **обумовлює та програмує** майбутнє людське життя і наслідки майбутньої діяльності людини, особливо ті, які базуються на інтуїтивних інформаціях
  18. **інтегрує** інформації людини минулої і теперішньої, а також інформаційно **модулює і програмує** інформаційну голограму майбутньої людини
  19. чутливо **реагує** на біотичні, соціальні, психічні, інтелектуальні, ментальні, емоційні, моральні, етичні, естетичні, ПСІ-феноменальні, духовні, душевні та окремі божественні прояви людини, на її практичну діяльність, життєві ситуації, стан здоров'я, характер хвороб, характер взаємовідносин із суспільством, з окремими людьми, природою, Землею, Всесвітом і духовним буттям. Усе це інформаційно **фіксує і кодує**,

переорієнтовуючи характер взаємозалежностей із фізичним тілом і тонкоматеріальними тілами та **еволюційно змінюючи** характер інформацій голографічної матриці майбутньої людини

20. своїми внутрішньою та зовнішньою частинами **формує і віддзеркалює** у просторі усі ультра-, мікро- і макроанатомічні структури фізичного тіла та еніоструктури бузкового, синього, бірюзового, блакитного, світлосяюче-зеленого, зеленого, жовтого, світлосяюче-оранжевого, оранжевого, світлосяюче-червоного і червоного тіл. Фізичне тіло в бузковому тілі представлене **54 рази**: **27** разів у внутрішній частині та **27** разів - у зовнішній частині тіла
21. **дає** думці інформаційно-енергетичну силу духовного, душевного та божественного характеру. Така думка значно розширює сфери свого впливу і проявів, може впливати на еволюційний розвиток людини, суспільства, природи, Землі, біосфери, ноосфери, Всесвіту, духовного буття і змінювати властивості інформацій, мікрочасток, світла, енергій, часу, простору і будь-яких матерій людського, земного, космічного та духовного походження з минулого, теперішнього і майбутнього
22. на фізичному рівні людини інформаційно-енергетично **допомагає** мозку в ширших взаємозалежностях оцінювати причинно-наслідкові закономірності розвитку людини, суспільства, природи, Землі та Всесвіту, зрозуміти місце і значення людини у причинно-наслідкових закономірностях розвитку життя на Землі
23. інформаційно та енергетично **допомагає** людині відчувати, усвідомлювати, диференціювати, запам'ятовувати і аналізувати причинно-наслідкові, дуалістичні, психічні, духовні, інтуїтивні та ПСІ-феноменальні інформації людського життя, суспільства, природи, Землі, біосфери, ноосфери, Всесвіту і духовного буття
24. **не допускає проникнення** до індивідуальних причинно-наслідкових інформаційно-енергетичних голограм таких інформацій, мікрочасток, світла, енергій, інформаційно-енергетичних субстанцій і біоплазм, котрі могли б негативно змінити інформаційний причинно-наслідковий зміст цих голограм і програм розвитку людини
25. **репрезентує** в людині інтуїтивний розум, інтуїтивну свідомість, інтуїтивне мислення, інтуїтивні властивості вищого духовного розуму та різні інтуїтивні рівні інформаційно-енергетичного буття
26. інформаційно-енергетично **обумовлює** сприйняття інтуїтивних інформацій, інформацій інтуїтивних відчуттів і почуттів, інформацій інтуїтивного розуму, мислення, інтуїтивної свідомості, інтуїтивного пізнання світу, інтуїтивних проявів та інтуїтивної діяльності людини
27. **допомагає** людині усвідомити значення інтуїтивних інформацій для пізнання світу, для наукової і творчої діяльності, розвитку інтелекту, менталітету, емоцій, біотичних, соціальних, психічних, духовних і ПСІ-феноменальних проявів, для орієнтації у невідомому середовищі, невідомих обставинах, небезпечних ситуаціях, природі, суспільстві та в особистому житті
28. **забезпечує** прояви інтуїтивних відчуттів, почуттів, переживань, інтуїтивного мислення, інтуїтивного інтелекту та інтуїтивної свідомості, **інформаційно-енергетичну взаємодію та єдність** інтуїтивного, науково-прагматичного, реалістичного, духовного, трансцендентального та ПСІ-феноменального мислення у пізнанні світу
29. **приймає, декодує, кодує та зберігає** інтуїтивні інформації інформаційно-енергетичних рівнів буття, суспільства, окремих людей, природи, Землі, біосфери, ноосфери, Всесвіту, духовного буття, **використовує** ці інформації для забезпечення процесів інтуїтивного мислення, формування індивідуального інтуїтивного інтелекту і менталітету, розвитку еніоструктур нервової системи тонкоматеріальних тіл та анатомо-морфофункціонального розвитку нервової системи фізичного тіла
30. голографічно **фіксує та інтегрує** інформації інтуїтивної свідомості минулого, теперішнього і майбутнього, **забезпечує** практичну реалізацію інтуїтивних інформацій

- за посередництвом бірюзового, блакитного, світлосяюче-зеленого, зеленого, жовтого, світлосяюче-оранжевого, оранжевого, світлосяюче-червоного, червоного тіл і фізичного тіла і спільно із синім, бірюзовим і блакитним тілами програмує інтуїтивний розум та інтелект, інтуїтивну свідомість, інтуїтивні відчуття і почуття майбутньої людини
31. **формує** інтуїтивну, інтуїтивно-наукову, інтуїтивно-творчу, інтелектуальну, ментальну, духовну, ПСІ-феноменальну і практичну діяльність, яка свідомо, підсвідомо і несвідомо реалізується фізичним тілом у вигляді різноманітних миттєвих психічних, ментальних, духовних, ПСІ-феноменальних і рухових дій або продуманої та розпрацьованої ментальної та духовної діяльності, біотичних, соціальних, психічних, духовних і ПСІ-феноменальних проявів, **формує** відповідне відношення та поведінку людини для досягнення мети і вирішення поставлених завдань
  32. **дає людині можливість інформаційно-енергетично забезпечувати** адекватні інтуїтивні реакції організму, адекватну інтуїтивну орієнтацію, інтуїтивні відчуття, почуття, ментальні, духовні, ПСІ-феноменальні, практичні дії, фізичні рухи, біотичні, соціальні, психічні прояви і адекватно поводитися у незнайомому середовищі, незнайомій ситуації, незнайомій місцевості, агресивному середовищі та небезпечних для життя ситуаціях
  33. **забезпечує** інтуїтивними інформаціями процеси мислення та пізнання світу, **забезпечує** сприйняття первинних інтуїтивних інформацій, які походять з інформаційно-енергетичних інтуїтивних рівнів буття, з інтуїтивних аспектів інформаційно-енергетичних полів суспільства, окремих людей, природи, Землі, біосфери, ноосфери, Всесвіту і духовного буття
  34. **приймає участь** в утворенні інформаційно-енергетичних матерій Всесвіту, інтуїтивних аспектів інформаційно-енергетичних полів окремих людей, суспільства, природи, Землі, біосфери, ноосфери, Всесвіту і духовного буття та в утворенні індивідуального інтуїтивного поля людини
  35. **дає** інтуїтивним інформаціям силу стимулятора для виникнення процесів інтуїтивного мислення, **стимулює** ментальні процеси для закінчення формування ідей, гіпотез, думок, теорій, методологій, технологій, науково-теоретичних і практичних проєктів, а також **активізує та обумовлює** індивідуальний розвиток і вдосконалення інформаційно-енергетичних структур еніомозків і нейронних структур мозку
  36. **допомагає** мозку інтуїтивно оцінювати характер ідей, гіпотез, думок, теорій, методологій, технологій, наукових проєктів і висновків практичної діяльності суспільства, окремих колективів і людей
  37. спільно із синім, бірюзовим, блакитним, світлосяюче-зеленим, зеленим і жовтим тілами **обумовлює** інтуїтивні ментально-емоційні відчуття, почуття і переживання та забезпечує єдність інтуїції, відчуттів, почуттів, думок, емоцій і практичної діяльності
  38. **обумовлює** формування макро-, мікро-, ультра-, субультраеніоанатомічних і анатомо-морфологічних структур, які являються основою інтуїтивних процесів, відчуттів, почуттів, переживань, знань, інтуїтивної свідомості, інтуїтивного інтелекту, інтуїтивного розуму, інтуїтивного досвіду та інтуїтивного пізнання світу
  39. своєю голограмою **формує** збалансовані інтуїтивні, інтуїтивно-чуттєві, інтуїтивно-інтелектуальні, інтелектуально-ментальні, інтуїтивно-емоційні, інтуїтивно-наукові, інтуїтивно-розумові, інтуїтивно-духовні, інтуїтивно-ПСІ-феноменальні та інші інтуїтивні голографічні структури тонкоматеріальних тіл
  40. протягом життя **акумулює, зберігає і випромінює** інтуїтивні інформації, мікрочастки, світло, енергії, інформаційно-енергетичні субстанції та біоплазми, а після смерті фізичного тіла приймає до своїх структур інтуїтивні інформації фізичного тіла і тимчасових тонкоматеріальних тіл з метою їх вічного зберігання, нового інтуїтивного наповнення душі людини та передавання інтуїтивних інформацій наступним поколінням
  41. **захищає** індивідуальні інтуїтивні голограми від інформаційно-енергетичного

руйнування та знищення

42. **не допускає** проникнення неідентичних для людини, біопатогенних, неприродних, невластивих, нехарактерних, негативних і антидуховних інтуїтивних інформацій, мікрочасток, світла, енергій, інформаційно-енергетичних субстанцій, біоплазм і голограм будь-яких рівнів буття до внутрішнього середовища душі людини, бузкового, синього, бірюзового, блакитного, світлосяюче-зеленого, зеленого, жовтого, світлосяюче-оранжевого, оранжевого, світлосяюче-червоного, червоного і фізичного тіл
43. **приймає** від фізичного тіла і тимчасових тонкоматеріальних тіл і вічно зберігає інформації голографічної матриці причинно-наслідкового філогенетичного, онтогенетичного, еволюційного та інтуїтивного розвитку людини, причинно-наслідкові інформації індивідуальних особливостей анатомії, морфології та фізіології фізичного тіла, причинно-наслідкові та дуалістичні інформації біотичних, соціальних, психічних, інтелектуальних, ментальних, емоційних, моральних, етичних, естетичних, інтуїтивних, ПСІ-феноменальних і духовних проявів людини, причинно-наслідкові інформації будови, форми, архітектоніки, топографії, структур і функцій усіх тимчасових тонкоматеріальних тіл, а також передає наступним поколінням голографічну матрицю причинно-наслідкового, дуалістичного та інтуїтивного розвитку новонародженої людини. Інформаційно поєднує людину минулого, теперішнього і майбутнього, сприяючи досягненню її часової триєдності та приймає участь у програмуванні майбутньої людини.

Продовження у випуску 56(122)

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильчук А. Л. Функціональна анатомія тонкоматеріальних тіл людини. Львів.: „Каменярь”, 2003. - 416 с. + 24 акр. вклейок.
2. Васильчук А. Л. Атлас функціональної анатомії тонкоматеріальних тіл людини. Львів.: „Каменярь”, 2003. - 648 с.
3. Васильчук А.Л. Біолокація тонкоматеріальних тіл людини. - Львів: Сполом, 2007. - 600 с. з іл.
4. Vasil'čuk Anatolij. Enioanatomie jemnohmotných těl člověka / Monografie. – Skalica: Elena Mikúšová MM, 2009. – 1 144 s., 407 barevných obrázků.
5. Vasil'čuk Anatolij. Enioanatomický výkladový slovník. – Skalica: MM a spol., s. r. o., 2012 r. – 1 592 s.
6. Vasil'čuk Anatolij. Enioanatomický obrazový slovník. – Skalica: MM a spol., s. r. o., 2012 r. – 784 s.
7. Vasil'čuk Anatolij. Mezioborový slovník eniologie. – Skalica: MM a spol., s. r. o., 2012 r. – 400 s.
8. Vasilchuk Anatoliy. The Enioanatomy of Human Subtle Bodies / Monograph. – Skalica: MM a spol., s. r. o., 2012 y. – 684 s.: il.
9. Васильчук А. Л. Еніоанатомія тонкоматеріальних тіл людини/Навчально-методичний посібник. – Львів.: „Друк на потребу”, 2015. - 752 с.

ПАРАНЕОПЛАСТИЧНИЙ СВЕРБІЖ

В даній оглядовій статті розглянуто особливості клінічного перебігу, патофізіології, діагностики та лікування паранеопластичного свербіжу.

Ключові слова: паранеопластичний свербіж, паранеопластичний синдром, гематологічні захворювання, патофізіологічні механізми, лікування.

В обзорной статье рассматриваются особенности клинического течения, патофизиологии, диагностики и лечения паранеопластического зуда.

Ключевые слова: паранеопластический зуд, паранеопластический синдром, гематологические заболевания, патофизиологические механизмы, лечение.

This review is focused on clinical, pathophysiological, diagnostic and treatment features of the paraneoplastic pruritus.

Key words: paraneoplastic pruritus, paraneoplastic syndrome, hematologic disease, pathophysiological mechanisms, treatment.

Свербіж (pruritus) – це особливе неприємне суб'єктивне відчуття, яке виникає при стимуляції шкіри або слизових оболонок певним подразником (пруритогеном) і зумовлює рефлекс розчісування, тертя тощо. Специфічних рецепторів чи нервових закінчень, які б брали участь у сприйнятті свербіжу, не існує. Відчуття свербіжу здійснюється рецепторами болю, тому деякі автори вважають цей симптом «передболем», «найслабшим болем». Найчастіше він локалізується на шкірі, рідше – слизових оболонках (ротова порожнина, ділянка уретри, ануса, піхви). Інтенсивний свербіж надзвичайно негативно впливає на самопочуття хворого, порушуючи сон, знижуючи продуктивність праці, спричиняючи депресію, страх і підвищену дратівливість. Окрім цього на місці сильного свербіжу виникає ушкодження шкіри у вигляді лінійних екскоріацій різної глибини із геморагічними кірочками. Шкіра в ділянці розчухів часто інфікується (виникає піодермія). Розрізняють декілька форм свербіжу: а) постійний або періодичний (рецидивуючий, інтермітуючий, приступоподібний), в тому числі і сезонний; б) локалізований та генералізований; в) залежно від інтенсивності - біопсуючий (інтенсивний, із розчухами та порушенням сну) і небіопсуючий (низької інтенсивності, не супроводжується появою розчухів); г) центрального (при порушенні функціонального стану ЦНС) і периферичного походження; д) зумовлений ендогенними чи екзогенними подразниками; е) фізіологічний свербіж у здорової людини (при сильному потовиділенні, подразненні шкіри одягом, хутром, косметичними засобами і т.п.) і патологічний, пов'язаний із певним захворюванням. Хронічним свербіжем вважають такого, який триває понад 6 тижнів [1].

Окреме і важливе місце у практиці лікаря займає паранеопластичний свербіж (ПС). На сьогоднішній день не існує чітких критеріїв щодо визначення терміну ПС. За Yosipovitch, паранеопластичним вважають свербіж, який виникає на ранніх стадіях онкологічного процесу, або навіть передуює клінічним симптомам пухлини. Окрім того, він не зумовлюється пухлинною інвазією чи компресією і зменшується після лікування неоплазми [2]. Експерти спеціальної групи (SIG) Міжнародного форуму з вивчення свербіжу (IFSI) описують ПС як відчуття свербіжу, яке являє собою системну (не локальну) реакцію на наявність пухлини чи злоякісної гематологічної патології та не зумовлене місцевою дією пухлини чи її терапією. Також він зникає у стадію ремісії та може повернутися у випадку рецидиву. SIG наголошує на тому, що до ПС не входять наступні види свербіжу: брахіорадіальний (зумовлений пухлинною компресією у шийному відділі хребта); холестатичний (внаслідок механічної обструкції жовчовивідних шляхів); фаціальний або

свербіж навколо ніздрів (зумовлені пухлиною головного мозку); медикаментозного генезу (виникає у хворих, які отримують хіміотерапію чи імунотерапію); інфекційного походження у хворих на онкологічну патологію; свербіж, зумовлений специфічними дерматологічними захворюваннями, зокрема контактним дерматитом, екземою, кропив'янкою тощо [3].

Існує невелика кількість епідеміологічних досліджень, які б вивчали поширеність свербежу в онкологічних хворих. Однією із найінформативніших робіт є праця Kılıc та його колег. Мета їхнього дослідження полягала у виявленні дерматологічних захворювань чи симптомів ураження шкіри у пацієнтів (загальна кількість яких становила 700 осіб), в яких нещодавно діагностовано ту чи іншу онкологічну патологію. Автори встановили, що 41 хворий (5,9%) скаржився на генералізований свербіж. Більшість з цих пацієнтів не мала якогось специфічного дерматозу, проте страждала на неспецифічний висип з/без папул та розчухів. Найпоширенішою патологією, що зумовлювала свербіж, були пухлини шлунково-кишкового тракту (10/41) і гематологічні захворювання (6/41) [4]. Серед хворих на злоякісну патологію, що перебувають у закладах, які надають паліативну допомогу, поширеність ПС становить менше 1%. Проте таке низьке число зумовлене передусім тим, що пацієнти із гематологічною патологією рідко помирають у хоспісах, а велика кількість хворих на солідні пухлини перед госпіталізацією отримують цикл паліативної хіміо- чи променевої терапії [5].

Як відомо із багатьох досліджень, існує відмінність щодо поширеності ПС серед хворих на гематологічну та негематологічну злоякісну патологію. Зокрема цей паранеопластичний синдром частіше зустрічається у пацієнтів, що відносяться до першої групи. У хворих на неходжкінську лімфому ПС виявляють у близько 30% випадків, з лімфомою Ходжкіна - у 15-50% пацієнтів, а при істинній поліциємії – близько 50% випадків [3]. Під час одного інтернет-опитування встановлено, що у хворих на есенціальну тромбоцитемію свербіж зустрічається у 40% випадків [6]. Існують окремі повідомлення про випадки ПС у хворих на дрібно- та недрібноклітинний рак легень, пухлини біліарного тракту, інсуліному тощо. Padda та співавтори вперше описали клінічні випадки паранеопластичного свербежу у двох хворих на тимому [7]. А Hébant та його колеги також описали цікавий клінічний випадок. 65-річна жінка була первинно госпіталізована з приводу генералізованого свербежу, який не реагував на медикаментозну терапію преднізолоном, левоцетиризином та гідроксизиним. Клініко-лабораторні обстеження та гастроскопія змін не виявили. Через один місяць пацієнтку повторно госпіталізували, оскільки інтенсивність свербежу значно зросла і з'явилися розлади ходьби, які нагадували важку сенсорну нейропатію. Під час дообстеження виявили позитивні anti-Hu антитіла у крові (400 при нормі <100), а завдяки фібробронхоскопії та біопсії діагностували дрібноклітинний рак легень. В іноземній літературі існує надзвичайно мало повідомлень про таку асоціацію ПС та паранеопластичної нейропатії [8]. Кожний практикуючий лікар повинен знати і пам'ятати про те, що хронічний свербіж є фактором ризику наявності недиагностованої пухлини. Результати одного дослідження, в якому взяло участь 8744 хворих, показали, що хронічний свербіж є підставою для проведення скринінгу щодо виявлення злоякісної гематологічної патології та пухлин біліарного тракту [9].

Патофізіологічні механізми розвитку ПС залишаються недостатньо вивченими та зрозумілими. Протягом багатьох років вважалося, що негістамінергічний шлях відіграє роль у передачі хронічного свербежу. Нещодавно у спинному мозку мавп та людей вчені виявили неоднорідну групу нервових волокон, що передають негістамінергічний свербіж. Ці волокна беруть участь у відповіді на подразнення рослиною *Muscina pruriens* (Мукуна пекуча), що містить речовину мукунанін. Мукунанін зумовлює свербіж, активуючи С-нервові волокна, які не відповідають на дію гістаміну, проте реагують на механічну

стимуляцію [10]. Роль ендогенних опіоїдів у патогенезі ПС при лімфомі детально не вивчалася. Проте відома ефективність буторфанолу (антагоніст μ - та агоніст k -опіоїдних рецепторів) у лікуванні свербіжів при неходжкінській лімфомі [11]. За результатами останніх досліджень, які вивчали патофізіологічні аспекти ПС при шкірній Т-клітинній лімфомі, розвиток цього паранеопластичного синдрому пов'язаний із цитокіном інтерлейкіном-31 [12].

Як вже згадувалося вище, початок ПС може передувати виявленню пухлини. ПС може зникати після адекватного лікування, а повторна поява найчастіше свідчить про рецидив захворювання. Достеменно відомо, що вираженість свербіжів корелює із стадією лімфому Ходжкіна та істинної поліцитемії [12]. При цьому паранеопластичному синдромі зміни на шкірі можуть не спостерігатися, хоча часто зустрічаються розчухи, вузлувате пруритиго, ліхеніфікації, ділянки гіпо- чи гіперпігментації, інколи навіть рубці.

У кожного пацієнта, в якого запідозрено ПС, слід детально збирати анамнез та провести повне об'єктивне обстеження, в тому числі огляд периферичних лімфатичних вузлів. Серед лабораторних досліджень, в першу чергу, слід призначити загальний аналіз крові, оцінку функції печінки та визначення ЛДГ. Проводять рентгенографію ОГК, КТ органів грудної клітки та черевної порожнини, ультразвукове дослідження органів черевної порожнини та малого тазу. Якщо зміни в аналізі крові дозволяють запідозрити гематологічну патологію, тоді проводять дослідження кісткового мозку. Подальші обстеження визначаються результатами попередніх (ендоскопія, консультації вузьких спеціалістів тощо).

Слід також пам'ятати, що симптомом деяких паранеопластичних дерматозів може бути свербіж (табл. 1).

Таблиця 1

Паранеопластичні дерматози, які асоціюються із свербіжем

<i>Паранеопластичні синдроми</i>	<i>Асоційовані злоякісні захворювання</i>
Акрокератоз Базекса	Пухлини голови та шиї (глотка, гортань), стравоходу
Пігментно-папілярна дистрофія шкіри (acanthosis nigricans)	Аденокарциноми шлунково-кишкового тракту
Дерматоміозит	Рак яєчників, карцинома товстого кишківника, назофарингеальна карцинома
Синдром Лессера-Трелата	Аденокарциноми шлунково-кишкового тракту, гематологічна патологія
Еритродермія	Лімфоми, лейкози
Дерматоз Гровера	Гематологічна патологія
Генералізована кільцевидна гранульома	Лімфоми, лейкози

Основною терапевтичною стратегією щодо ведення хворих з ПС є зменшення вираженості свербіжів та блокування аферентної передачі шляхом дії на периферичні та центральні механізми. Існує обмежена кількість досліджень, які б вивчали ефективність препаратів для лікування ПС. Тому у практиці найчастіше використовують результати невеликих досліджень та аналізів серії клінічних випадків.

Блокатори H1-гістамінових рецепторів демонструють низьку ефективність. Проте часто застосовують гідроксизин (25-75 мг на ніч), оскільки для нього характерна седативна дія. Для лікування ПС, що виникає при лімфомі, використовують преднізолон у дозі 40 мг на добу. Згідно з результатами дослідження преднізолон знижує експресію інтерлейкіну-31 у злоякісних Т-лімфоцитах, а це, у свою чергу, зменшує вираженість свербіжів, особливо у хворих на шкірну Т-клітинну лімфому [13]. Помірним антипруритичним ефектом володіють селективні інгібітори зворотного захоплення серотоніну (СИЗС), зокрема пароксетин (5–20 мг/добу), флувоксамін (25–100 мг/добу), сертралін (25-50 мг/добу). З

аналізу невеликої кількості клінічних випадків відомо про успішне застосування тетрациклічних антидепресантів, особливо міртазапіну у дозі 15-45 мг/добу [14]. Рідше використовують амітриптилін, габапентин та прегабалін, проте механізми їхнього антипруритичного ефекту залишаються невідомими. З окремих повідомлень відомо про хороший ефект талідоміду (50–200 мг/добу), але, враховуючи ряд серйозних побічних дій, тривалість його застосування не повинна перевищувати одного року [15]. Цікавим є той факт, що менш токсичне похідне талідоміду леналідомід стимулює свербіж. Покращення самопочуття при ПС зумовлюють антагоністи опіоїдних рецепторів налоксон (0,8–2 мг довенно або 0,2 мг/кг/хв довенно протягом 24 год), налтрексон (50–100 мг/добу перорально) чи налмефен (20–120 мг/добу перорально). Апрепітант є селективним антагоністом рецепторів нейрокініну (NK1) із високим ступенем спорідненості з субстанцією Р людини. Цей препарат використовують у комбінації з іншими протиблювотними засобами для запобігання нападам нудоти та блювання, спричинених початковим або повторними курсами високоеметогенної хіміотерапії. Окрім того, хороші результати показує його застосування при ПС, асоційованому із Т-клітинною лімфомою та солідними пухлинами [16].

Основна проблема полягає в тому, що практично усі вищеперелічені препарати показані хворим, що харчуються природнім шляхом і можуть вільно ковтнути таблетку чи капсулу. Проте парентеральних форм цих препаратів здебільшого не існує, тому лікування пацієнтів із ПС та дисфагічними розладами тощо залишається надзвичайно складним. У таких випадках рекомендують спробувати ін'єкційні форми антигістамінних препаратів, глюкокортикостероїдів, тропісетрону (антагоніст рецепторів серотоніну). У таблиці 2 наведені препарати, які використовуються для лікування ПС, та їхнє дозування.

Таблиця 2

Перелік препаратів, які використовуються для лікування ПС

<i>Діюча речовина</i>	<i>Механізм дії</i>	<i>Терапевтична доза</i>
Гідроксизин	Блокатор H1-гістамінових рецепторів	50-100 мг/добу
Доксепін	Трициклічний антидепресант	25-75 мг/добу
Налтрексон	Антагоніст μ -опіоїдних рецепторів	25-50 мг/добу
Буторфанол	Антагоніст μ - та агоніст k-опіоїдних рецепторів	1-4 мг/добу інтраназ
Габапентин (прегабалін)	Інгібітори периферичного і центрального механізмів свербіжу	300-3200 мг/добу (150-300 мг/добу)
Міртазапін	Тетрациклічний антидепресант	15-45 мг/добу
Талідомід	Інгібітор периферичного і центрального механізмів свербіжу, анти TNF	100-200 мг/добу
Апрепітант	Селективний антагоніст рецепторів нейрокініну	80 мг/добу
Пароксетин	СІЗЗС	5-20 мг/добу

Незважаючи на те, що існує ряд наукових праць, досліджень, детально описані клінічні випадки, ПС вимагає подальшого вивчення. Адже бракує даних щодо епідеміології, клінічних особливостей перебігу, патофізіологічних механізмів розвитку цього паранеопластичного синдрому. На ряд запитань необхідно знайти відповідь. Зокрема, чи існують певні серологічні маркери? З якими ще пухлинами існує чітка спорідненість? Чи змінюється прогноз у хворих на паранеопластичний свербіж? Адже як кажуть у народі: «Без розуму ні сокирою рубати, ні личака в'язати».

ЛІТЕРАТУРА

1. Ständer S, Weisshaar E, Mettang T, et al. Clinical classification of itch: a position paper of the International Forum for the Study of Itch. *Acta Derm Venereol* 2007; 87: 291–294.
2. Yosipovitch G. Chronic pruritus: a paraneoplastic sign. *Dermatologic Ther* 2010; 23: 590–596.
3. Weisshaar E, Weiss M, Mettang T, Yosipovitch G, Zylicz Z. Paraneoplastic itch: an expert position statement from the Special Interest Group (SIG) of the International Forum on the Study of Itch (IFSI). *Acta Derm Venereol* 2015; 95(3): 261-5.
4. Kilic A, Gul U, Soylu S. Skin findings in internal malignant diseases. *Int J Dermatol* 2007; 46: 1055–1060.
5. Zylicz Z, Krajnik M. Pruritus in the Course of Malignancy. In: Misery L, Ständer S, editors. *Pruritus*: Springer; 2010: p. 191–194.
6. Mesa RA, Niblack J, Wadleigh M, Verstovsek S, Camoriano J, Barnes S, et al. The burden of fatigue and quality of life in myeloproliferative disorders (MPDs). An international internet-based survey of 1179 MPD patients. *Cancer* 2007; 109: 68–76.
7. Padda SK, Shrager JB, Riess JW, et al. Pruritus as a Paraneoplastic Symptom of Thymoma. *J Thorac Oncol* 2015; 10(11):e110-2.
8. Hébant B, Miret N, Berthelot L, et al. Generalized pruritus preceding paraneoplastic neuropathy. *J Clin Neurosci* 2016; 26:156-7.
9. Fett N, Haynes K, Propert KJ, Margolis DJ. Five-year malignancy incidence in patients with chronic pruritus: A population-based cohort study aimed at limiting unnecessary screening practises. *J Am Acad Dermatol* 2014; 70: 651–658.
10. Namer B, Carr R, Johaneck LM, et al. Separate peripheral pathways for pruritus in man. *J Neurophysiol* 2008; 100(4): 2062–9.
11. Dawn AG, Yosipovitch G. Butorphanol for treatment of intractable pruritus. *J Am Acad Dermatol* 2006; 54:527–531.
12. Rowe B, Yosipovitch G. Malignancy-associated pruritus. *Eur J Pain* 2016; 20(1): 19-23.
13. Singer EM, Shin DB, Nattkemper LA, Benoit BM, Klein RS, Didigu CA, et al. IL-31 is produced by the malignant T-cell population in cutaneous T-cell lymphoma and correlates with CTCL pruritus. *J Invest Dermatol* 2013; 133: 2783–2785.
14. Demierre MF, Taverna J. Mirtazapine and gabapentin for reducing pruritus in cutaneous T-cell lymphoma. *J Am Acad Dermatol*. 2006; 55: 543–544.
15. Cundari S, Cavaletti G. Thalidomide chemotherapy-induced peripheral neuropathy: actual status and new perspectives with thalidomide analogues derivatives. *Mini Rev Med Chem* 2009; 9: 760–768.
16. Santini D, Vincenzi B, Guida FM, et al. Aprepitant for management of severe pruritus related to biological cancer treatments: a pilot study. *Lancet Oncol* 2012; 13:1020–1024.

ХРОНІКА

У вересні 2016 р. відзначають свої ювілеї люди, які причетні до охорони здоров'я

ПОЗДОРОВЛЯЄМО З:

30 річчям

Білоруського Романа Олеговича
Богомазову Ірину Олександрівну
Ногачевську Іванну Ігорівну
Стеник Роксолану Романівну

35 річчям

Федорович Зоряну Ярославівну
Блищака Назарія Богдановича
Пішковці Марту Ярославівну
Слабу Оксану Романівну

40 річчям

Кирика Тараса Петровича
Євтух Вероніку Петрівну
Кушнірука Олексія Ігоровича
Сороківського Михайла Степановича

45 річчям

Булак Галину Володимирівну

50 річчям

Жемелу Володимира Григоровича
Синицю Володимира Валерійовича

60 річчям

Новікевич Ольгу Томківну
Кулика Богдана Володимировича
Мельничука Анатолія Володимировича
Гураєвського Артура Аполінарійовича

Бажаємо міцного здоров'я!

**Хроніка вересня. ЮВІЛЕЙНІ ДАТИ
УКРАЇНСЬКИХ ЛІКАРІВ ТА ВЧЕНИХ.**

1 вересня – 75 років від дня народження **Володимира Медвідського**, дерматолога. Народився в с. Більшівці (нині Івано-Франківська область). У 1949 р. з батьками емігрував в Канаду. Середню освіту здобув у коледжі Св. Михаїла в Торонто. В університеті Західного Онтаріо у 1963 р. отримав ступінь бакалавра. Тут же вивчав медицину. У 1967 р. закінчив студії з медицини. Спеціалізувався із шкірних хвороб при Торонтському університеті і в 1972 р. отримав ступінь спеціаліста з дерматології і венерології. Викладач медичної школи Торонтського університету та примар госпіталю Св. Михаїла. Від 1973 р. розпочав власну клінічну практику. Був членом Пласту (курінь “Вовкулаки”), член КУПП, УЛТПА та низки медичних товариств. Активний співорганізатор ХХХІІ наукової конференції УЛТПА в Торонто (1993). Нагороджений грамотою УЛТПА. Автор низки наукових публікацій, численних презентацій, професійних доповідей в Канаді та Україні. Ініціатор і керівник медичної допомоги Україні.

1 вересня – 75 років від дня народження **Бориса Давидовича Черпака**, хірурга. Закінчив Київський медичний інститут в 1970 р. У 1989 р. захистив докторську дисертацію на тему “Профілактика та лікування післяопераційних парезів кишкового тракту”. У 1990 р. отримав вчене звання професора. Працює на кафедрі госпітальної хірургії №1 Київського медичного інституту. Напрямок наукових досліджень: моторно-евакуаторна діяльність шлункового тракту. Автор близько 100 наукових і навчально-методичних праць.

4 вересня – 55 років від дня народження **Анатолія Миколайовича Головка**, лікаря ветеринарної медицини. Народився в с. Жовтнева Готня Белгородської області (РФ). У 1978 р. закінчив Харківський зооветеринарний інститут. Працював ветеринарним лікарем, завідувачем лабораторії ветсанекспертизи. У 1985-1989 рр. – аспірант. У 1989 р. захистив кандидатську дисертацію, у 1996 р. – докторську дисертації. У 1989-2000 рр. працював в УНДІ експериментальної ветеринарії на посадах молодшого, старшого наукового співробітника, завідувача сектору. У 1999 р. – заступник директора ІЕКВМ з наукової роботи. В 2000-2006 рр. та з 2011 рр. і донині – директор Державного наукового контрольного інституту біотехнології і штамів мікроорганізмів (ДНК ІБШМ) Міністерства аграрної політики України. У 2007 р. обраний академіком НААН, віце-президентом НААН, у 2010 р. – вчений був першим віце-президентом НААН. Наукові розробки вченого – це вакцини, лікувально-профілактичні та лікувальні препарати, діагностичні тест-системи, нормативно-правові документи, стандарти з впровадження вимог GMP, GLP у вітчизняну систему виробництва. А.М. Головка є автором понад 380 наукових праць, в т.ч. 9 монографій, 3 авторських свідоцтв, 60 патентів. Підготував 5 докторів та 7 кандидатів ветеринарних наук. Лауреат премії УААН (1995, 2007), Державної премії України (2009).

5 вересня – 95 років від дня народження **Олега Дорожинського**, лікаря загальної практики. Народився у Львові. У 1939 р. здобув середню освіту в Українській академічній гімназії у Львові. На початку Другої світової війни учителював на Холмщині, від 1940 р. вивчав медицину в Берліні. Медичні студії продовжив у Грацу (Австрія) і в 1946 р. одержав диплом доктора медицини. У 1949 р. з родиною емігрував у США, де пройшов інтернатуру, удосконалення і нострифікацію. В 1951 р. розпочав лікарську практику в Гарвеї (шт. Іллінойс). У 1955-1957 рр. був лікарем-хірургом американської армії в званні майстра. Після демобілізації ще 2 роки практикував. У 1959 р. відкрив власну ординацію в м. Саут-Голланд, практикував у Меморіальному госпіталі в Гарвеї. Належав до УЛТПА та кількох американських лікарських товариств. Помер 17 травня 1967 р. на 46 році життя.

5 вересня – 70 років від дня народження **Христини Пундій-Нечвід**. Народилась в м. Регенсбург в родині Павла Пундія, відомого історика медицини. У 1950 р. сім'я емігрувала у США. У 1965 р. закінчила СШ Джозефінок та школу українознавства у Чикаго. Була членом Пласту. Пройшла чотирирічні передмедичні студії при Іллінойському університеті в Чикаго і отримала ступінь бакалавра у 1968 р. у 1968-1972 рр. навчалася в Чиказькій медичній школі. Одержала диплом лікаря. Спеціалізувалася з офтальмології в Еванстанському госпіталі. Працювала офтальмологом в Арлінгтон Гайці поблизу Чикаго.

7 вересня – 100 років від дня народження **Мирослава-Михайла Навроцького**, лікаря-патолога та громадсько-церковного діяча. Народився в м. Городенка (нині Івано-Франківщина). Середню освіту здобув у 1934 р. в Городенці. З початком Другої світової війни вирушив на Захід до Кракова, згодом – до Німеччини. Навчався у Віденському університеті. У грудні 1943 р. гестапо заарештувало понад 100 студентів і запроторило всіх в концтабір. У 1945 р. американські війська звільнили заарештованих. Добрався до Інсбруку, де продовжив навчання з медицини. У 1949 р. без кінцевих іспитів і диплому емігрував у США. Без диплому було важко і в 1951 р. повернувся в Гейдельберг, склав кінцеві іспити в 1953 р. одержав диплом доктора медицини після захисту дисертації на тему “Рак і тютюн”. Весною 1953 р. повернувся у Філадельфію, пройшов інтернатуру в Меморіальній лікарні в Вільмінгтоні та трирічну спеціалізацію з хірургічної і клінічної патології. Працював патологом в Назарет-лікарні, в 1974 р. став Директором Департаменту патології в Ролінг Гіл лікарні у Філадельфії. Був членом УЛТПА та кількох американських медичних товариств. Брав активну участь в роботі Товариства за Патріархат. Помер 7 листопада 1978 р. на 63 році життя.

8 вересня – 95 років від дня народження **Лева Кавулі**, лікаря-гінеколога, директора федеральних медичних закладів із реабілітації фізично травмованих в Оттаві (Канада). Народився у Львові. Середню освіту здобув у 1939 р. у Львівській Академічній гімназії. Вступив на медичний факультет Львівського університету і продовжив навчання в університетах Граца і Гіссена. У 1945 р. здобув диплом лікаря. У 1947 р. успішно захистив докторську дисертацію. Після капітуляції Німеччини перебував у таборах для біженців в Ашафенбургу і Гіссені, одночасно спеціалізувався в гінекології і акушерстві в госпіталі у Вецлярі. У 1949 р. емігрував із сім'єю в Канаду, проживав у Вінніпегу і Реджайні. Здав нострифікаційні іспити, займався приватною практикою з гінекології та акушерства. У Сан-Франциско навчався в університеті і отримав диплом Міністра громадського здоров'я. Після повернення у Канаду був призначений дорадником Саскачеванського міністерства здоров'я. Здобув ступінь члена Королівської колегії хірургів Канади і був обраний довічним членом Американської колегії гінекологів і акушерів. Написав і опублікував низку наукових праць і статей. У 1966 р. переїхав до Оттави працювати директором федеральних медичних урядових закладів з реабілітації фізично травмованих. Був членом низки урядових і громадських організацій як репрезент федерального уряду. У 1986 р. вийшов на пенсію.

8 вересня – 60 років від дня народження **Василя Флоровича Петриченка**, вченого рослинника. Народився в м. Умань Черкаської області. У 1971-1975 рр. навчався в Городищенському радгоспі-технікумі і отримав спеціальність агронома-плодоовочівника. Працював у колгоспі. У 1983 р. закінчив агрономічний факультет Уманського сільськогосподарського інституту. У 1983-1985 рр. – головний агроном колгоспу “Червона Зірка” Жашківського району Черкаської області. З 1985 р. працював в Інституті кормів УААН і пройшов шлях від м.н.с. до директора інституту. У 1989 р. захистив кандидатську, а в 1995 р. – докторську дисертацію. У 1998-2002 рр. – проректор з наукової роботи Вінницького державного аграрного університету. У 2003-2011 рр. – директор Інституту кормів НААН, з березня 2011 р. – перший віце-президент НААН, у 2013 р. обраний президентом НААН. В.Ф. Петриченко – автор понад 430 наукових праць, в т.ч. 23 книг та навчальних посібників, 78 авторських свідоцтв та патентів на винаходи України та РФ. Вчений є заслуженим діячем науки і техніки України.

10 вересня – 70 років від дня народження **Володимира Пилиповича Патики**, біолога, мікробіолога. Народився в с. Мала Маньківка Черкаської області. Закінчив Київський державний університет імені Т.Г. Шевченка за спеціальністю “хімія природних сполук”. У 1973 р. вступив до аспірантури при Всесоюзному НДІ сільськогосподарської мікробіології (Ленінград). У 1975 р. захистив кандидатську дисертацію. У 1992 р. захистив докторську дисертацію на тему “Роль азотфіксируючих мікроорганізмів в підвищенні продуктивності сільськогосподарських рослин”. У 1971-1980 рр. працював науковцем в Українському НДІ сільськогосподарської мікробіології УААН, згодом очолив відділ ґрунтової мікробіології Південної частини СРСР ВНДІ сільськогосподарської мікробіології, від 1991 р. – Південний філіал УСГМ УААН, від 1997 р. – Інститут сільськогосподарської мікробіології УААН, від 2000 р. – Інститут агроєкології та біотехнології УААН. Від 2005 р. – професор кафедри біотехнології факультету екологічної безпеки НАУ, від 2006 р. – завідувач відділу фітопатогенних бактерій Інституту мікробіології і вірусології імені Д.К. Заболотного НАНУ. В.П. Патика – автор понад 650 наукових праць в т.ч. 18 колективних монографій, 38 патентів і авторських свідоцтв. Підготував 11 докторів та 17 кандидатів наук. Лауреат премії ім. Д.К. Заболотного НАНУ, Державної премії України в галузі науки і техніки.

10 вересня – 70 років від дня народження **Валентина Григоровича Бурлая**, педіатра. У 1974 р. закінчив Київський медичний інститут. У 1974-1976 рр. – пройшов клінічну ординатуру. У 1979-1983 р. навчався заочно в аспірантурі при кафедрі пропедевтики дитячих хвороб Київського медичного інституту. Від 1976 р. працював асистентом, а з 1991 р. доцентом кафедри педіатрії. У 2001 р. захистив докторську дисертацію на тему “Вегетативні дисфункції у дітей (діагностика та лікування)”. У 2002 р. отримав диплом доктора медичних наук. Від 2003 р. – професор кафедри педіатрії КМІ. Одночасно за сумісництвом – завідувач кафедри пропедевтики дитячих хвороб медичного інституту Української асоціації народної медицини, консультант Центру вегетативних дисфункцій та міського ревмокардіологічного відділення м. Києва. Автор понад 100 наукових праць, 5 авторських свідоцтв на винаходи, 10 рацпропозицій, присвячених питанням діагностики та принципам лікування вегетативних дисфункцій у дітей, історії педіатрії.

14 вересня – 120 років від дня народження **Олександра Семеновича Берлянда**, терапевта. У 1924 р. закінчив Київський медичний інститут. Учень М.М. Губерґріца. У 1935 р. захистив докторську дисертацію. У 1936 р. отримав вчене звання професора. У 1936-1941 рр. працював завідувачем кафедри пропедевтичної терапії, водночас – завідувачем кафедри терапії санітарно-гігієнічного факультету (1938-1939). Від 1944 р. по 1950 р. – професор кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб Київського медичного інституту (за сумісництвом). У 1946-1955 рр. – завідувач кафедри терапії II Київського медичного інституту та завідувач кафедри терапії №1 Київського інституту удосконалення лікарів. Був автором 65 наукових праць, в т.ч. 4 монографій, присвячених питанням кардіології, гематології. Помер у 1955 р. на 59 році життя.

15 вересня – 90 років від дня народження **Ірини Дибі-Міхалаки**. Народилася в с. Оршивці Чернівецького повіту у священничій родині. Середню освіту отримала в м. Крастова на Буковині. У 1947-1953 рр. вивчала медицину в Румунському університеті у Бухаресті. Спеціалізувалася з офтальмології і працювала в м. Галац. У 1959 р. переїхала в Бухарест і працювала в місцевій поліклініці. З 1992 р. на пенсії. Бере активну участь у громадському житті діаспори. Після смерті чоловіка проживає в Бухаресті.

15 вересня – 60 років від дня народження **Олени Олександрівни Шевченко**, анатома. У 1979 р. закінчила Київський медичний інститут. У 1979-1982 рр. навчалася в аспірантурі на кафедрі нормальної анатомії Київського медичного інституту; у 1982-1991 рр. працювала асистентом цієї ж кафедри. У 1989 р. захистила докторську дисертацію на тему “Пренатальний онтогенез гемоциркуляторного русла органів з різним типом ендотелія обмінних судин”. У 1990 р. отримала диплом доктора медичних наук. У 1991-1992 рр. працювала на посаді доцента кафедри; у 1992-1994 рр. – на посаді завідувача кафедри нормальної анатомії,

гістології і топографічної анатомії медичного факультету Сумського державного університету. Від 1994 р. – доцент кафедри нормальної анатомії НМУ ім. О.О. Богомольця. Від 2003 р. – професор кафедри. У 2005 р. отримала вчене звання професора. Автор понад 250 наукових праць, в т.ч. 7 монографій, навчально-методичних посібників, 2-х винаходів. Основний напрямок наукових досліджень – вивчення структурних аспектів розвитку мікроциркулярного русла в пренатальному періоді онтогенезу.

17 вересня – 80 років від дня народження **Володимира Яковича Дроботуна**, ортопеда. У 1960 р. закінчив Київський медичний інститут. У 1980 р. захистив докторську дисертацію на тему “Повреждения в области плечевого сустава и их хирургическое лечение: клинико-экспериментальное исследование”. Від 1982 р. професор кафедри ортопедії і травматології. Від 1990 р. – декан факультету удосконалення лікарів Київського медичного інституту. Був автором понад 80 наукових праць та 4 винаходів. Помер 9 липня 1993 р. на 57 році життя.

19 вересня – 70 років від дня народження **Ореста-Петра Ривака**, лікаря швидкої допомоги. Народився у Львові. Батько був інженером, мати – фармацевтом. У 1957 р. з матір'ю виїхав у Польщу. У 1960 р. емігрували у США. У 1964 р. закінчив католицьку школу Св. Миколая в Чикаго та школу українознавства. Навчався в Іллінойському університеті. Був членом Пласту. У 1967 р. мобілізований до американської армії, провів 13 місяців у В'єтнамі, де був медиком. Після демобілізації продовжив медичні студії і в 1972 р. став бакалавром з психології. Деякий час працював за фахом. У 1974 р. почав навчатися в медичній школі Гвадалахарського університету в Мехіко. Після закінчення 2 курсів успішно здав американські іспити Національної Ради медичних екзаменаторів і був прийнятий на кінцеві медичні студії в Нортвестернському університеті в Чикаго. У 1978 р. отримав диплом доктора медицини. Інтернатуру пройшов в Нортвестернській лікарні. Спеціалізувався з медицини швидкої допомоги. Працював у департаменті швидкої допомоги в лікарні Littlecompany of Mari, згодом – в лікарні сестер Назаретянок. Член УЛТПА в Чикаго, кількох американських медичних товариств.

23 вересня – 60 років від дня народження **Ігора Івановича Грициняка**, вченого в галузі рибного господарства. Народився в с. Мавковичі Львівської області. У 1980 р. закінчив Львівський державний університет. За фахом економіст. Від 1977 р. працює у Львівському відділенні Інституту рибного господарства. У 2004 р. захистив кандидатську дисертацію. Від 2006 р. – директор Інституту рибного господарства НААН. У 2008 р. захистив докторську дисертацію. В результаті багаторічної селекційної роботи було виведено три нових внутрішньопородних типів українських корошів, що мають високу продуктивність та стійкість до хвороб і зимівлі. І.І. Грициняк автор понад 250 наукових праць, в т.ч. 13 книг, 40 запатентованих наукових розробок. У 2013 р. обраний академіком НААН, є заслуженим працівником сільського господарства України. Він є членом Європейської асоціації аквакультури, членом ради директорів міжнародного співробітництва мережі наукових центрів аквакультури.

24 вересня – 95 років від дня народження **Євгена Олександровича Кречковського**, гігієніста. Був учасником німецько-радянської війни 1941-1945 рр. Нагороджений орденами і медалями СРСР. У 1959 р. закінчив Львівський медичний інститут. У 1967-1986 рр. працював завідувачем ЦНДЛ Київського медичного інституту. У 1979 р. захистив докторську дисертацію на тему “ Гигиеническая характеристика условий труда и профессиональной деятельности врачей хирургической специальности”. У 1980 р. отримав докторський диплом. Був автором понад 90 наукових праць. Наукові дослідження присвячені гігієні праці медичних працівників, працівників різних галузей народного господарства. Помер 19 травня 1999 р. на 78 році життя.

25 вересня – 145 років від дня народження **Давида Яковича Епштейна**, фтизіатра. У 1896 р. закінчив медичний факультет Віденського університету і в 1900 р. на медичному факультеті Київського університету здав іспит на звання “руського лекаря”. У 1924 р. захистив

докторську дисертацію на тему “Лечение легочного туберкулёза путём искусственного пневмоторакса”. Одним із перших на теренах України почав лікувати туберкульоз за допомогою штучного пневмотораксу. Був автором понад 40 наукових праць. Помер 5 липня 1946 р. на 75 році життя.

26 вересня – 55 років від дня народження **Олександра Петровича Волосовця**, педіатра. У 1984 р. закінчив Київський медичний інститут. Проїшов клінічну ординатуру при кафедрі госпітальної педіатрії. Післядипломну підготовку проходив в University of Pennsylvania school of Medicine, Children Hospital of Philadelphia (США). Згодом працював асистентом, доцентом кафедри госпітальної педіатрії (педіатрії №2). Від 1997 р. – завідувач кафедри. У 1998 р. захистив докторську дисертацію на тему “Стан серцево-судинної системи у дітей із зон екологічного неблагополучення. Клініко-експериментальне дослідження”. Від 1998 р. головний дитячий кардіоревматолог МОЗ України. Від 2002 р. – начальник головного управління освіти, науки та інформаційно-аналітичного забезпечення МОЗ України. Опублікував близько 200 наукових праць, в т.ч. 10 монографій, підручників, навчально-методичних посібників. Наукові дослідження присвячені проблемам дитячої кардіоревматології, екологічній педіатрії, ультразвуковій діагностиці в педіатрії. Віце-президент Асоціації ревматологів України, член Європейської асоціації кардіологів з 1997 р.

27 вересня – 105 років від дня народження **Соломона Давидовича Голігорського**, уролога. У 1934 р. закінчив медичний факультет Яського університету. У 1960 р. захистив докторську дисертацію на тему “Малый мочевой пузырь, вопросы интестинальной пластики”. У 1961 р. отримав диплом доктора медичних наук. У 1964 р. став професором. У 1966 р. отримав почесне звання “Заслуженный діяч науки Молдавської РСР”. У 1966-1968; 1970-1979 рр. працював завідувачем кафедри урології Київського медичного інституту. Був автором понад 270 наукових праць, присвячених питанням діагностики запальних захворювань нирок і сечових шляхів, розвитку пластичних методів хірургії та урології. Нагороджений орденом “Знак Пошани” і медалями. Помер 11 липня 1985 р. на 74 році життя.

29 вересня – 70 років від дня народження **Іни-Ірени Гікави-Євіч**, лікаря-дерматолога. Народилася в Мюнхені (Німеччина) в українській родині. У 1949 р. емігрувала у США. Середню освіту отримала в Чикаго. У 1968 р. закінчила Іллінойський університет. Вивчала фізіологію в Колумбійському університеті Нью-Йорку, де в 1973 р. отримала диплом доктора філософії. Медицину вивчала у 1977-1981 рр. в Тулонській медичній школі в Новому Орлеані, пройшла інтернатуру і резидентуру з дерматології (1981-1987) у Річковому армійському госпіталі в Х'юстоні (шт. Техас). Працювала дерматологом при жіночому армійському госпіталі. У 1982-1984 рр. пройшла службу військового лікаря у Південній Кароліні. Автор кількох наукових праць з фізіології та дерматології. Член УЛТПА і кількох американських медичних товариств.

30 вересня – 110 років від дня народження **Володимира Олександровича Беліцера**. Народився в Рязані. У 1930 р. закінчив Московський університет. У 1930-1934 рр. працював у 2-му Московському медичному інституті; у 1934-1944 рр. працював у Всесоюзному інституті експериментальної медицини. Від 1945 р. – завідувач відділу структури і функції білка Інституту біохімії АН СРСР (в 1964-1972 рр. – директор). Наукові роботи присвячені біохімії клітинного дихання. У 1937-1939 рр. встановив (незалежно від Г. Калькара), що ланцюг окисно-відновних реакцій процесу дихання клітин спряжений із синтезом багатих енергією фосфорних сполук. Відкриття “фосфорилування в ланцюзі” є важливим в галузі біохімії. Доказував стрибкоподібність денатураційних перетворень білків. Вдалося створити білковий кровозамінник БК-8. Встановив, що формування волокон із мономерного фібрину проходить за типом самозбирання надмолекулярних біологічних структур. Розпрацював метод визначення продуктів розщеплення фібриногену і фібрину в сечі, який застосовується для ранньої діагностики відторгнення пересаженої нирки. В 1957 р. був обраний академіком АН УРСР. Помер 4 березня 1988 р. на 82 році життя.

30 вересня – 80 років від дня народження **Миколи Степановича Лобойка**, гігієніста, організатора охорони здоров'я. у 1959 р. закінчив санітарно-гігієнічний факультет Львівського медінституту. У 1959-1961 рр. працював завідувачем санітарно-бактеріологічної лабораторії медико-санітарної частини м. Нововолинськ Волинської області; у 1961-1962 рр. – головний лікар із санітарно-епідеміологічної роботи медико-санітарної частини м. Нововолинськ Волинської області; у 1962-1965 рр. аспірант кафедри загальної гігієни Львівського медичного інституту; у 1965-1969 рр. – асистент кафедри загальної гігієни Львівського медінституту; у 1969-1974 рр. – санітарний лікар міжобласної санітарно-епідеміологічної станції Управління внутрішніх справ Львівської області; у 1970-1973 рр. – асистент кафедри; у 1973-1986 рр. – доцент кафедри соціальної медицини, економіки та організації охорони здоров'я; у 1986-1999 рр. – завідувач кафедри; від 1999 р. – доцент кафедри. Наукові дослідження присвячені проблемам охорони здоров'я, організації й управління охорони здоров'я. Автор близько 170 наукових і навчально-методичних праць, в т.ч. 7 книг-монографій, навчальних посібників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пундій П. Українські лікарі. Кн. 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю: біобібліогр. довід. / П. Пундій; гол. ред. Я. Ганіткевич. – Львів; Чикаго, 1996. – 448 с. – Зі змісту: [Медвідський Володимир]. – С. 188.
2. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841-2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – К.: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Черпак Борис Давидович]. – С.280.
3. <http://naas.gov.ua/content/academ/1649/> Головка А.М.
4. Пундій П. Українські лікарі. Кн. 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю: біобібліогр. довід. / П. Пундій; гол. ред. Я. Ганіткевич. – Львів; Чикаго, 1996. – 448 с. – Зі змісту: [Дорожинський Олег]. – С.108.
5. Пундій П. Українські лікарі. Кн. 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю: біобібліогр. довід. / П. Пундій; гол. ред. Я. Ганіткевич. – Львів; Чикаго, 1996. – 448 с. – Зі змісту: [Пундій-Нечвід Христина]. – С. 234.
6. Пундій П. Українські лікарі. Кн. 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю: біобібліогр. довід. / П. Пундій; гол. ред. Я. Ганіткевич. – Львів; Чикаго, 1996. – 448 с. – Зі змісту: [Навроцький Мирослав-Михайло]. – С. 207-208.
7. Пундій П. Українські лікарі. Кн. 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю: біобібліогр. довід. / П. Пундій; гол. ред. Я. Ганіткевич. – Львів; Чикаго, 1996. – 448 с. – Зі змісту: [Кавуля Лев]. – С. 126-127.
8. https://uk.wikipedia.org/wiki/Петриченко_Василь_Флорович.
9. Патица Володимир Пилипович. Доктор біологічних наук, професор, академік НААН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки // Мікробіологічний журнал. – 2011. – Т.13. – №5. – С. 73-74.
10. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841-2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – К.: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Бурлай Валентин Григорович]. – С. 34-35.
11. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841-2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – К.: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Берлянд Олександр Семенович]. – С. 20.
12. Пундій П. Українські лікарі. Кн. 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю: біобібліогр. довід. / П. Пундій; гол. ред. Я. Ганіткевич. – Львів; Чикаго, 1996. – 448 с. – Зі змісту: [Діба-Міхалаки Ірина]. – С. 104.

13. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841-2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – К.: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Шевченко Олена Олександрівна]. – С. 285.
14. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841-2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – К.: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Дроботун Володимир Якович]. – С. 80.
15. Пундій П. Українські лікарі. Кн. 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю: біобібліогр. довід. / П. Пундій; гол. ред. Я. Ганіткевич. – Львів; Чикаго, 1996. – 448 с. – Зі змісту: [Ривак Орест-Петро]. – С.237-238.
16. https://uk.wikipedia.org/wiki/Грициняк_Ігор_Іванович
17. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841-2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – К.: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Кречковський Євген Олександрович]. – С. 120.
18. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841-2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – К.: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Епштейн Давид Якович]. – С. 84.
19. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841-2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – К.: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Волосовець Олександр Петрович]. – С. 48.
20. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841-2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – К.: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Голігорський Соломон Давидович]. – С. 59-60.
21. Пундій П. Українські лікарі. Кн. 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю: біобібліогр. довід. / П. Пундій; гол. ред. Я. Ганіткевич. – Львів; Чикаго, 1996. – 448 с. – Зі змісту: [Гікава-Євіч Іна-Ірена]. – С.63.
22. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф. Н. Серков. – Киев: Наук. думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Белицер Владимир Александрович]. – С.53.
23. Рудень В. Лобойко Микола Степанович / В. Рудень // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, О.Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 189.

**НЕОЦІНЕНА ПРАЦЯ ІВАННИ КОКОРУДЗ
ТА ІВАННИ СЛОНЕВСЬКОЇ**

До 115-роччя від народження Івanni Слоневської-Ваврик.

Нині з прикрістю констатуємо,
що діяльність багатьох постатей
української культури, літератури
та інших дисциплін гуманітарної
науки ще науково не оцінено.

Олег Купчинський.

До таких постатей належать скромні діячі освіти Іванна Слоневська-Ваврик (1901-1975) та її тітка Іванна Чачковська-Кокорудз (? – 1934). Іванна Чачковська народилася у родині директора школи у Тернополі Йосипа (Юзефа) Чачковського. В подружжя було дві доньки Ольга та Іванна і син Лев (1867-1933). Всі діти дістали відповідну освіту. Ольга вийшла заміж за суддю в Жовкві Михайла Слоневського, виховала двох дітей – Іванку (згодом Ваврик) і Володимира (згодом парох Олесько). Про нього теплі спогади написала Ірина –Орися Метешук.

Іванна одружилася (1898) з Іллею Кокорудзом. Як на той час, Іванна була освіченою, активною громадською діячкою, очолювала Товариство руських жінок (згодом переіменоване на Союз українок). Старалася пригорнути до товариства якомога більше станіславських родин, організовувала вечері для дорослих, свято Миколая для дітей, літературні чи музичні вечорниці. Доброчинні внески йшли на організацію інституту для дівчат, постанову оперети Лисенка “Коза-дереза” поставила своїми силами.

Разом з чоловіком Іллею Кокорудзом придбала у Львові земельну ділянку і побудували на вул. Монжєвській, 9 будинок, призначений для дівочої гімназії. Для цієї цілі віддала своє придане у вигляді нерухомості і зароблені упродовж життя гроші. Після відходу чоловіка в засвіті зібрала свою енергію, сили і фінанси, довела будівництво будинку до кінця, умеблювала шкільним устаткуванням і, згідно заповіту чоловіка, подарувала приміщення «Рідній школі» для дівочої гімназії. Треба пам'ятати, що в ці роки (1920-1930), коли жінки рідко проявляли таку ініціативу і включалися в громадську працю настільки, щоб самостійно «викінчувати» будівництво кам'яниці.

Іванна Кокорудз – вихователька багатьох поколінь дівчаток, справедлива та енергійна в своїй педагогічній діяльності. Вона подбала про комфорт майбутніх учениць, про світлі великі класи, додаткові кабінети, спортивну залу, опалювальні санітарні приміщення. Дівчатка, крім здобування знань, мусили бути здоровими і фізично сильними. Розуміла вплив та значення спорту.

Іванна Чачковська-Кокорудз допомагала виховати і забезпечити освіту своїй племінниці Івanni Слоневській-Ваврик, яка закінчила учительську семінарію і працювала учителькою в селах поблизу Львова.

На літні канікули родина виїжджала в Карпати, де в с. Дорі подружжя придбало дерев'яні вілли. Там збиралися знайомі, яких за невеликі гроші забезпечувала кімнаткою і їжею. Дора – прекрасне мальовниче село з чистим повітрям, смарагдовою зеленню, джерельною водою, що забезпечувало приємний відпочинок і підтримувало здоров'я.

Подружжя Кокорудзів домовилося, що в одній будові (гуцульській хаті в Дорі) поселяться монахи і це буде початком монастиря. Спочатку приїхало з Унева три монахи. І тут Іванна Кокорудз проявила себе як дбайлива господиня, закупила постіль, білизну, посуд – створила всі умови для діяльності монахів, які організували фахові школи мистецтв, кравецтва, столярства. Спровалили кухаря, який цього ремесла навчався в родині Шептицьких, і міг забезпечити монахів та відпочиваючих якісною і поживною їжею. Це була одна із перших шкіл

для гуцулів. Навчання селян було безоплатним. Крім фахових знань, учням розказували історію України (виховувався патріотизм), вчили співати і пізнавати канони християнської віри. Згодом багато з тих учнів добровольцями пішли в Січові Стрільці боротися за незалежність держави.

Своїх дітей Іванна Чачковська-Кокорудз не мала свою любов і турботу віддала дочці сестри Ольги Слоневської, в якій було четверо дітей. Іванна Слоневська-Ваврик закінчила учительську семінарію, одружилася з директором Академічної гімназії у Львові Михайлом Вавриком, який викладав географію та астрономію. Іванна Ваврик кожного тижня їздила у село до своїх маленьких учнів, залишаючи чоловікові сина Ждана. Працювала поблизу Львова у різних селах і передавала знання маленьким дівчатам і хлопцям. В її праці не було героїзму, а постійна турбота, відданість і доброта. Хто не був учителем маленьких дітей, той не знає, скільки терпеливості, сили, добра і серця треба віддати для того, щоб виховати справжніх патріотів.

Війна внесла зміни. Гімназію, подаровану 1939 р. подружжям Кокорудзів перетворили в школу №5, Релігію та історію України перестали викладати, замість того ввели конституцію СРСР і воєнну підготовку. Про Кокорудзів ніхто не згадував, школу націоналізували і забули, скільки зусиль подружжя Кокорудзів вклало для того, щоб українські дівчата здобули освіту. Більше 60 років про Кокорудзів не згадували. Іванна Михайлівна Ваврик допомагала чужим дітям, вселяла в серці доброту і, як приклад, може бути історія Ірини Романів.

Прийшла до неї за допомогою 14-літня дівчинка Ірина Романів, яка втекла з поселення Пермської області, куди вислали її маму з трьома дітьми. До бабусі в село не могла повернутися, бо там вже працівники НКВС шукали за нею. Іванна Ваврик знала, що за допомогу “ворогові народу” її чекає кара, але прийняла Ірину до школи як сироту. Два з половиною роки жила в страху, що таємниця виявиться. Ірина міняла що кілька днів ночівлю, бо за нею шукали. Одного разу її викликали з уроків і повезли на виселення до мами. Чим провинилася перед советською владою? Не скоїла жодного злочину. Її долю згодом описав письменник Ігор Гургула в книжці “Мартуся зі Львова”, створив збірний образ тих багатьох покривджених неповнолітніх, яких “гуманна» комуністична влада карала. Ірина на виселенні закінчила середню школу, медучилище, здобула вищу освіту, стала лікарем, і впродовж свого життя згадує учительку Іванну Ваврик, яка ризикувала працею і навіть свободою, щоб їй допомогти.

Коротенька згадка про жінок, життя яких віддане нелегкій щоденній праці з дітьми, патріотами України. Хоч ці діячі освіти вже давно відійшли у вічність, вдячні учні пам’ятають їх віддану працю і хай ця згадка буде пам’яттю про них.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барвінський О. Перша моя учительська посада в Бережанах. Бережанська гімназія / О. Барвінський. – Бережани, Тернопіль: Джура, 2007. – С. 40-43.
2. Ваврик Ж. З родинного архіву Ждана Ваврика. Приватна дівоча гімназія “Рідної школи” Українського Педагогічного товариства імені Іллі та Іванни Кокорудзів у Львові / Ж. Ваврик. – Дрогобич: Відродження, 1997.
3. Гургула І. Мартуся зі Львова. – Львів: Стрім, 2010.
4. Кокорудз І. Рідна школа. – 1938. – №15-16. – С. 138.
5. Матешук О. Воля народу. – 16 вересня, 2010. – С. 3.
6. Садова Л. Спомин про школу, про найкращі роки життя. В кн. Спогади і розповіді про середню школу №5 імені Іллі та Іванни Кокорудзів у Львові. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2015. – С. 62-64.
7. Служинська З. Спогади і розповіді про середню школу №5 імені Іллі та Іванни Кокорудзів у Львові / З. Служинська, Л. Боровець. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2015. – С. 22, 24-25, 252-253.

**БОРИС ДМИТРОВИЧ БІЛЕНКО – СПОРТСМЕН, ТРЕНЕР, КЕРІВНИК
ДО 75-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ**

Борис Дмитрович Біленок народився в м. Львові 17 вересня 1941 р. в сім'ї військового медика Дмитра Леонтійовича.

В 1948 р. вступив в СШ №8, яку закінчив в 1958 р. Від 1956 р. почав займатися спортом – боротьбою самбо в ВФСТ “Динамо” (тренер Столяров О.А.).

У 1960 р. вступив у Львівський державний інститут фізичної культури. В інституті окрім секції боротьби відвідував секцію стрільби з лука (тренер Калініченко М.О.). В 1965 р. після завершення навчання працював в м. Белгород в УООП Белгородського облвиконкому тренером з боротьби самбо, а в секції ВФСТ “Динамо” вів дитячу групу. В 1966 р. брав участь в змаганнях Центральної ради ВФСТ “Динамо” в м.Ленінграді, де виконав норму першого розряду. Після дворічної роботи в м. Белгороді, отримав диплом і перевівся на роботу в м. Львів в Управління пожежної охорони інструктором фізичної підготовки. Заняття стрільбою з лука нарешті дали свої результати: в 1968 р. Борис Дмитрович виконав норму майстра спорту СРСР і перейшов на роботу тренером зі стрільби з лука у Львівську облраду ДСТ “Буревісник” і був зарахований до складу збірної команди СРСР зі стрільби з лука. У 1969 р. був запрошений на роботу в Одеську облраду ВФСТ “Динамо” тренером із стрільби з лука. Успішно виступав у складі збірної команди СРСР, був неодноразовим чемпіоном УРСР, чемпіоном СРСР, трьохразовим чемпіоном ЦР ДСТ “Буревісник”. Після завершення спортивної кар’єри у 1972 р. почав працювати тренером в спортивному клубі “Сокіл” ДСТ “Авангард”.

У 1972 р. у м. Львові Б.Д. Біленко створив ДЮСШ “Олімпія”, в якій і почав працювати. За час тренерської практики виховав 25 майстрів спорту, 2 майстрів спорту міжнародного класу. В 1979 р. став переможцем конкурсу “Кращий суддя СРСР” і завоював почесне право бути суддею Олімпійських ігор в Москві. Нагороджений Почесною грамотою НОК СРСР і відзнакою СК СРСР.

В 1980 р. був переведений на посаду директора ДЮСШ “Олімпія”. Школа проводить навчально-тренувальну, спортивно-масову роботу з дітьми, підлітками та молоддю по стрільбі з лука та боротьбі самбо, дзюдо. В ЛДЮСШ “Олімпія” навчається 211 учнів з різних шкіл Львова. Навчально-тренувальну роботу проводять 10 досвідчених тренерів-викладачів, троє з яких мають звання

“Заслужений тренер України”: Р.М. Юнак, О.С. Дубас, Є.М. Дубас. За час існування школи підготовлено 12 майстрів спорту міжнародного класу і близько 100 майстрів спорту України, зокрема: учасник Олімпійських ігор в Сеулі, бронзовий призер чемпіонату світу, МСМК Ярослав Гусак; чемпіон світу 1995 р. МСМК Наталія Білуха; бронзовий призер Європи та світу Ігор Дубас; срібний призер Європи та світу Артур Білецький; абсолютний чемпіон світу 2007 р. Тарас Сенюк; чемпіонка Європи 2008 р. Ірина Дубас. На чемпіонаті світу в м. Огден (США) Ірина Дубас посіла 4 місце і виборола ліцензію на I Молодіжні Олімпійські ігри 2010 в Сінгапурі. Переможцями першостей та чемпіонатів України 2007-2011 рр. з боротьби дзю-до, самбо стали вихованці школи: Гіль Микола, Балабан Анна, Гіль Олена, Грушицька Марія, Курупка Кирило, Кот Назар. У 2010 р. Попик Юрій виконав норматив МС України, ставши чемпіоном України з бойового самбо. У 2008-2011 рр. МСМК Сенюк Тарас, МС Дубас Ірина, МСМК Булига Ольга були включені в склад національної збірної України. Вихованка ЛДЮСШ “Олімпія” МСМК Булига Ольга на Чемпіонаті Європи зі стрільби з лука серед молоді в м. Камбрілс (Іспанія) 21-27.03.2011 р. стала дворазовою чемпіонкою Європи в особистому та командному заліку. На чемпіонаті України з боротьби самбо 23.03.2011 р. в м. Севастополь МС Грушицька Марія завоювала бронзову медаль.

Наказом Управління з питань фізичної культури та спорту Львівської ОДА №903 від 25.11.2010 р. ЛДЮСШ “Олімпія” присвоєна перша категорія за вагомі внески в підготовці спортсменів високого класу.

У 2015-2016 рр. вихованці ЛДЮСШ “Олімпія” брали активну участь у всіх чемпіонатах України зі стрільби із луку, боротьби самбо та дзюдо і посіли на різних змаганнях в особистому та командному заліку I, II та III місця. Декілька спортсменів виконали нормативи МС України.

Свій ювілей Борис Дмитрович зустрічає з надією на краще майбутнє українського спорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Панишко Ю.М. Біленко Борис Дмитрович. До 70-річчя з дня народження // Здоровий спосіб життя: зб. наук. ст. / ред. Ю.М.Панишко. – Л: СПОЛОМ, 2011. – Вип. 61. – С. 68-69.

**Хроніка вересня. ЮВІЛЕЙНІ ДАТИ ЗАРУБІЖНИХ ЛІКАРІВ
ТА ВЧЕНИХ**

1 вересня – 155 років від дня народження **Густава Бікелеса**, польського невропатолога і психіатра. У 1890 р. закінчив медичний факультет Віденського університету. У 1890-1894 рр. спеціалізувався з неврології та психіатрії у Відні, працював лікарем у госпіталях Відня та Львова (1890-1900). У 1900-1907 рр. працював доцентом кафедри неврології та психіатрії Львівського університету. У 1907-1918 рр. – професор кафедри неврології та психіатрії Львівського університету. Наукові дослідження присвячені питанням мікроанатомії та гістофізіології нервової системи, локалізації рухових і сенсорних центрів спинного мозку. Встановив, що відновлення функції перерізаного нерва відбувається не лише внаслідок відновлення його анатомічної цілісності, а через різні компенсаторні механізми. Проводив клінічні спостереження в царині психіатрії. Був автором близько 30 наукових праць. Трагічно загинув під час вуличних боїв у Львові 4 листопада 1918 р. на 58 році життя.

1 вересня – 110 років від дня народження **Карла Августа Фолкерса**, американського хіміка. Народився в Декейтері (шт. Іллінойс). Навчався в Іллінойському та Вісконсінському університетах (в 1931 р. – доктор філософії). У 1931-1934 рр. працював у Йельському університеті; у 1934-1963 рр. – у фірмі “Мерк” в Раві (шт. Нью-Йорк). У 1963-1968 рр. – президент Станфордського дослідницького інституту в Менло-парк (шт. Каліфорнія), одночасно – професор Станфордського університету. Від 1968 р. – директор Інституту біомедичних досліджень Техаського університету. Роботи присвячені вивченню природних біологічно активних сполук – вітамінів, антибіотиків, алкалоїдів. У 1948 р. разом з Е. Симсом виділив і дослідив вітамін В₁₂. Займався виділенням, синтезом і вивченням структури антибіотиків групи стрептоміцину, а також пеніциліну, неоміцину, субтильну, оксаміцину. Був піонером в дослідженні алкалоїдів, що виділяються із рослин сімейства еритрину – еритроїдину, еритраміну, еритраліну, еритрацину. У 1956 р. відкрив меваленову кислоту, що відіграє важливу роль у багатьох процесах синтезу. Синтезував тіоктову кислоту. Досліджував хінони. У 1962 р. був Президентом Американського хімічного товариства. Від 1948 р. був членом НАН США.

4 вересня – 225 років від дня народження **Яна Сватоплука Пресля**, чеського природознавця і громадського діяча. Народився в Празі. Закінчив Празький університет. Від 1820 р. – професор мінералогії і зоології Празького університету. У 1819 р. разом з Карелом Борживою Преслем видав “Флору Чехії”. Автор фундаментальної праці із мінералогії (1837). У своїх працях з ботаніки, зоології, кристалографії, хімії заклав основи сучасної чеської наукової термінології. Один із засновників національного музею в Празі (1818), видавництва “Матіца Чеська” (1831). Видав першу чеську енциклопедію (1821), перший чеський загальнонауковий журнал “Крок” (1821-1840). Був членом Віденської АН (з 1848). Помер 6 квітня 1849 р. на 58 році життя.

4 вересня – 145 років від дня народження **Максиміліана Владислава Германа**, польського хірурга. Народився в м. Яворів (нині Львівської області). У 1895 р. закінчив медичний факультет Краківського університету. У 1895-1897 рр. – хірург лікарень Кракова; у 1897-1899 рр. – хірург лікарень Львова; у 1899-1904 рр. – асистент хірургічної клініки Львівського університету; у 1904-1908 рр. – доцент клініки; у 1908-1919 рр. професор хірургічної клініки; у 1914-1916 рр. – керівник хірургічної клініки Львівського університету. Наукові дослідження присвячені проблемі хірургічного лікування остеомієліту, хірургічної онкології, дефектів бронхіального дерева, вроджених гриж мозку, удосконаленню методів місцевого знечуження, асептики та антисептики в хірургії. Був автором близько 70 наукових праць. Помер 2 лютого 1919 р. на 48 році життя.

4 вересня – 90 років від дня народження **Джорджа Уільяма Грея**, англійського хіміка. Народився в графстві Стирлінгшир. У 1946 р. закінчив університет в Глазго і почав працювати в університеті м. Халла. Наукові роботи присвячені синтезу органічних сполук, що утворюють рідкі кристали фарбників для рідкокристалічних матеріалів, встановленню взаємозв'язку між хімічною природою рідких кристалів, їх діелектричними властивостями і структурою мезофаз. У 1955 р. виявив і пояснив закономірності в зміні температур фазових переходів у гомологічних рядах органічних сполук, що утворюють різні рідкокристалічні фази. У 1970-1975 рр. здійснив синтез промислово важливих рідкокристалічних сполук – алкіл – і алкоксициандифенілів. У 1981 р. синтезував низку аліциклических рідкокристалічних сполук для використання в дисплеях. Був автором першої у світі монографії, присвяченої рідким кристалам: “Молекулярні структури і властивості рідких кристалів” (1962). Від 1975 р. – головний редактор міжнародного журналу “Молекулярні кристали і рідкі кристали”. Від 1983 р. член Лондонського Королівського товариства.

4 вересня – 85 років від дня народження **Олександра Сергійовича Спіріна**, російського біохіміка. Народився в м. Калінінграді Московської області. У 1954 р. закінчив Московський університет. У 1954-1973 рр. працював в Інституті біохімії АН СРСР (в 1962-1973 рр. – завідувач лабораторії хімії і біохімії нуклеїнових кислот), одночасно з 1964 р. – професор кафедри біохімії рослин Московського університету. В 1967 р. очолив організований ним Інститут білка АН СРСР (м. Пушціно); від 1973 р. – завідувач кафедри біохімії рослин Московського університету. Наукові роботи присвячені біохімії нуклеїнових кислот і біосинтезу білка. У 1957 р. разом з А.М. Белозерським (1905-1972) провів систематичний порівняльний аналіз складу ДНК і РНК бактерій і спрогнозував існування інформаційної РНК. Вперше описав (1959-1966) макромолекулярну структуру високополімерних РНК. Встановив структурні перетворення рибосом і сформулював (1963) один з основних принципів їх будови. У 1968 р. запропонував модель молекулярного механізму роботи рибосом в процесі синтезу білка. У 1970-1974 рр. експериментально показав можливість біосинтезу білка на структурно модифікованих рибосомах поза клітиною. Почесний доктор Гранадського університету (1972), член Німецької академії природодослідників “Леопольдіна” (1974). Нагороджений медаллю ім. Х.А. Кребса Федерації Європейських біохімічних товариств (1969), лауреат Ленінської премії (1976).

5 вересня – 145 років від дня народження **Зигмунта Вуйціцкі**, польського ботаніка. У 1896 р. закінчив відділення ботаніки Варшавського університету. У 1897-1899 рр. стажувався з ботаніки в університетах Мюнхена, Відня. У 1900-1913 рр. працював асистентом кафедри морфології і систематики рослин Варшавського університету, за сумісництвом був керівником ботанічної лабораторії Варшавського музею промисловості і сільського господарства (1906-1913); у 1913-1915 рр. професор, керівник кафедри ботаніки Львівського університету; у 1915-1941 рр. – керівник кафедри загальної ботаніки, за сумісництвом – директор ботанічного саду (1916-1919), декан філософського факультету (1919-1920) Варшавського університету. Був членом-кореспондентом (1920), дійсним членом Краківської АН (1928). Співзасновник, президент (1926-1936) і почесний член (1937) Польського ботанічного товариства. Наукові дослідження присвячені флористиці, цитології, анатомії, ембріології та генетиці рослин; був ініціатором видання, співавтором і редактором багатотомної ілюстрованої енциклопедії рослин Польщі. Автор близько 100 наукових праць, серед них 2 монографії, 9 томів енциклопедії. Підготував 16 професорів. Помер 23 серпня 1941 р., проживши майже 70 років.

6 вересня – 250 років від дня народження **Джона Дальтона**, англійського хіміка та фізика. Освіту отримав самостійно. В 1781-1793 рр. – вчитель математики в школі в Кендалі, від 1793 р. викладав фізику і математику в Новому коледжі в Манчестері. Дослідження до 1800-1803 рр. відносяться до фізики, дослідження після 1803 р. – до хімії. Досліджував метеорологічні явища: переломлення і відбиття світла, колір неба, природу теплоти. Створив теорію випаровування і змішування газів. У 1794 р. описав дефект зору, який в подальшому отримав назву дальтонізм. Відкрив 3 закони, які склали сутність його фізичної атомістики і

теорії газових сумішей: парціальних тисків газів (1802), залежності розширення газів при постійному тиску від температури (1802), незалежно від Ж.П. Гей-Люссака (1778-1850) і залежності розчинності газів від їх парціальних тисків (1803). У 1803-1804 рр. висунув і обґрунтував основні положення хімічної атомістики, увів фундаментальне розуміння атомної ваги. У 1803 р. склав першу таблицю відносної атомної ваги водню, азоту, вуглецю, сірки та фосфору, взявши за одиницю атомну вагу водню. У 1804 р. запропонував систему хімічних знаків для простих та “складних” атомів. У 1804 р. відкрив закон кратних відношень. Був автором праці “Нова система хімічної філософії” (1808-1827). Був обраний членом багатьох АН і наукових товариств. Помер 27 липня 1844 р., проживши майже 78 років.

7 вересня – 200 років від дня народження **Фердинанда Гебри**, австрійського дерматолога. Закінчив Віденський університет і з 1841 р. почав працювати у клініці Й. Шкоди завідувачем відділення корости, з якого створив згодом всевітньо відому дерматологічну клініку. Від 1869 р. – ординарний професор дерматології Віденського університету. Вчений розглядав шкіру як складову частину організму, а шкірні хвороби – як наслідок внутрішніх причин або шкідливих зовнішніх впливів на шкіру. Ф. Гебра запропонував нову класифікацію шкірних хвороб, поділивши ці хвороби на 12 груп. Розробив ряд методів лікування дерматозів, приділяв увагу зовнішнім методам терапії. Іменем вченого названі описані ним хвороби (поліформна ексудативна еритема Гебри, облямована екзема Гебри, прурити Гебри). Разом із своїм учнем М. Капозі склав двохтомне керівництво з дерматології (1874-1876) і великий атлас шкірних хвороб (1856-1876). Помер 5 серпня 1882 р., проживши майже 64 роки.

7 вересня – 180 років від дня народження **Григорія Миколайовича Мінха**, російського патологоанатома, епідеміолога. Народився в с. Грязі (нині Липецької області). У 1861 р. закінчив Московський університет. У 1861-1872 рр. працював лікарем у лікарнях Москви; в 1872-1876 рр. – завідувач відділення Одеської лікарні; в 1876-1896 рр. – професор Київського університету, завідувач кафедри патологічної анатомії. Основні напрямки роботи – патологічна анатомія, епідеміологія, бактеріологія. У 1868 р. встановив, що сибірка проявляється у формі шкірної хвороби і ураження шлунково-кишкового тракту. Описав збудника цієї хвороби. Вивчав епідеміологію висипного і поворотного тифу. У 1874 р. на собі зробив дослід: увів собі кров хворого на поворотний тиф, внаслідок чого тяжко захворів і довів, що збудник цієї хвороби знаходиться у крові і передається кровосисними комахами. Вивчав лепру, клініку бубонної і легеневої форм чуми і шляхи передачі інфекцій. Помер 23 грудня 1896 р. на 61 році життя.

9 вересня – 145 років від дня народження **Віктора Гана**, польського історика. Народився у Відні. У 1893 р. закінчив філософський факультет Львівського університету зі спеціалізацією в галузі польської і класичної літератури. У 1893-1924 рр. працював викладачем грецької, латинської і польської мов у гімназіях Коломиї та Львова; у 1901-1902 рр. стажувався в Берлінському та Віденському університетах. У 1907-1917 рр. – доцент кафедри історії польської літератури Львівського університету; у 1917-1918 рр. – професор цієї ж кафедри; у 1921-1939 рр. – керівник кафедри історії польської літератури, декан факультету гуманітарних дисциплін (1922-1923) Католицького університету м. Люблін; у 1946-1959 р. – професор кафедри історії польської літератури. Наукові дослідження присвячені систематизації хроніки Львівського університету за період 1894-1910 рр., в т.ч. – персоналії медичного факультету та фармацевтичного відділення філософського факультету; опрацюванню проблем теорії бібліографії, бібліотечної справи та книгознавства, класичної філології, історії польської літератури. Був автором близько 500 наукових праць, в т.ч. 18 книг. Підготував 2 професорів. Редактор “Pamiętnika Literackiego” (1912-1921). Помер 2 листопада 1950 р. на 89 році життя.

10 вересня – 150 років від дня народження **Францішка Космінські**, польського акушер-гінеколога. Народився в Самборі (нині Львівської області). У 1890 р. закінчив медичний факультет Краківського університету. У 1890-1896 рр. працював лікарем відділення акушерства та гінекології Краківського загального госпіталю; у 1896-1898 рр. – асистент Краківської акушерської школи; у 1898-1899 рр. – асистент кафедри акушерства та гінекології Львівського університету; у 1899-1906 рр. – доцент, а у 1906-1919 рр. – професор цієї ж кафедри. Наукові дослідження присвячені питанням акушерської допомоги при патологічних і занедбаних положеннях плода, зменшенню болей під час пологів, припиненню післяпологових кровотеч,

удосконаленню методів операційного лікування випадіння матки. Був автором близько 30 наукових праць. Помер у 1919 р. на 53 році життя.

10 вересня – 115 років від дня народження **Володимира Самсоновича Асатіані**, грузинського біохіміка. Народився в Скобелеві (нині – Фергана). В 1923 р. закінчив біохімічне відділення Королівського вищого інституту експериментальної агрономії в Перуджі (Італія). У 1923-1925 рр. працював у Політехнічному інституті в Шарлоттенбурзі (Німеччина), в університетах Парижу, Страсбургу, Берліну. Від 1925 р. працював на кафедрі органічної та фізіологічної хімії Тбіліського університету. Від 1931 р. – завідувач кафедри хімії Всесоюзного інституту чаю в Махарадзе; від 1932 р. працював в Інституті фармакохімії АН ГрузРСР (в 1964-1972 рр. – директор). Одночасно в 1937-1972 рр. завідував кафедрою органічної і судової хімії Тбіліського медичного інституту. Наукові роботи відносяться до аналітичної хімії, хімії біологічно активних природних сполук, біологічної фармакології і медичної ферментології. Розпрацював низку методів біохімічного аналізу. Розшифровував механізми дії ліків у гірських умовах. Автор підручників з біохімії. Один із засновників біохімії в ГрузРСР. Голова Грузинського товариства біохіміків. Помер 9 березня 1972 р. на 71 році життя.

11 вересня – 110 років від дня народження **Болеслава Романа Ялови**, польського гістолога та ембріолога. Народився в м. Перемишль Львівського воєводства. У 1931 р закінчив медичний університет Львівського університету. Працював у 1931-1933 рр. асистентом кафедри гістології та ембріології Львівського університету; у 1933-1935 рр. – асистент кафедри дерматовенерології Львівського університету; у 1935-1936 рр. стажувався в Амстердамі, Парижі, Берліні; у 1936-1937 рр. – доцент кафедри гістології та ембріології Львівського університету. У 1937-1943 рр. – завідувач кафедри гістології та ембріології, за сумісництвом професор кафедри дерматовенерології (1939), декан медичного факультету (1940-1941) Львівського університету / медичного інституту / медико-природничих фахових курсів. Наукові дослідження присвячені гістофізіології, ембріогенезу та регенерації нервових закінчень, вивченню впливу жіночих статевих гормонів на процеси згортання крові, методам фарбування сполучної тканини. Був автором близько 40 наукових робіт. 1 жовтня 1943 р. трагічно загинув у Львові на 38 році життя.

16 вересня – 220 років від дня народження **Жана Баптіста Буйо**, французького лікаря, учня Ж.М. Корвізара (1755-1821). У 1823 р. захистив докторську дисертацію. Очолював кафедру в клініці Шаріте. Вчений зробив цінний внесок у вивчення ревматизму. Запровадив поняття “ревматизм серця”. Відзначив зв’язок між ураженням серця і ревматизмом. Оцінив шуми серця при ураженні його клапанного апарату. Описав тричленний ритм серця при мітральній ваді, ритм галопу, миготливу аритмію, заклавши основи аускультативної діагностики серцевих хвороб. Помер 29 жовтня 1881 р. на 86 році життя.

16 вересня – 145 років від дня народження **Казімежа Бохеньскі**, польського акушера і гінеколога. У 1898 р. закінчив медичний факультет Краківського університету. У 1898 р. працював хірургом госпіталю Св.Лазаря в Кракові; у 1899-1920 рр. працював асистентом кафедри і клініки акушерства та гінекології Львівського університету; у 1920 р. – доцент; у 1921-1939 рр. завідувач кафедри і клініки акушерства та гінекології Львівського університету / медичного інституту (1939-1941; 1944-1946); у 1946-1948 рр. – керівник клініки акушерства та гінекології Вроцлавського університету. Наукові дослідження присвячені проблемам лікування післяпологової гарячки, діагностики і лікування раку матки. Організував у Львові перший у Польщі відділ онкогінекології. Був автором близько 50 наукових праць, в т.ч. підручника із акушерства. Помер 4 січня 1953 р. на 82 році життя.

17 вересня – 210 років від дня народження **Гійома Бенжамена Арманда Дюшенна**, французького невропатолога. У 1831 р. закінчив медичний факультет Паризького університету. Розпрацював способи місцевої електризації та методики її застосування в діагностиці та лікуванні захворювань, що дозволило йому виявити низку нових хворобливих форм і патологічних симптомів. Разом з Ф. Араном в 1849-1850 рр. описав прогресивну м’язову атрофію дитячого і юнацького віку (форма Арана-Дюшенна). Вченому належить детальний опис хвороби, яку він назвав прогресивною руховою атаксією. Виділив особливу форму паралічу м’язів плечового поясу (Дюшенна-Ерба параліч). Описав підгострий прогресуючий

поліомієліт, а також язико-губно-гортанний параліч. Помер 15 вересня 1875 р., проживши 69 років.

18 вересня – 170 років від дня народження **Владислава Биліцкі**, польського акушер-гінеколога. Народився у Кракові. У 1871 р. закінчив медичний факультет Краківського університету. У 1871-1874 рр. працював лікарем відділення педіатрії, акушерства та гінекології Краківського госпіталю Св. Лазаря; у 1874-1878 рр. – асистент кафедри акушерства та гінекології Краківського університету; у 1878-1890 рр. – лікар госпіталю; у 1890-1920 рр. – керівник клініки акушерства та гінекології Львівського загального госпіталю, одночасно у 1914-1918 рр. – директор госпіталю Червоного Хреста у Львові. У 1899-1906 рр. – доцент; у 1907-1918 рр. – професор; у 1918-1920 рр. – керівник кафедри акушерства та гінекології Львівського університету. Наукові дослідження присвячені проблемам патології вагітності, пологових шляхів, інфекцій жіночої статеві системи, асептики в акушерстві та гінекології, хірургічної гінекології: запровадив акушерський циркуль для визначення терміну вагітності та удосконалений метод обчислення справжньої акушерської кон'югати, удосконалив техніку екстирпації матки, оперативного лікування пухлин матки, лікування сечоміхурно-піхвових нориць. Був автором близько 20 наукових праць, в т.ч. монографії, підручника з гінекології. У 1890 р. був президентом Львівського лікарського товариства, товариства акушер-гінекологів Львова (1890-1901), дійсним членом АН Польщі (1920), Краківської АН (1930). Помер 28 лютого 1931 р. на 85 році життя.

19 вересня – 145 років від дня народження **Фріца Ріхарда Шаудіна**, німецького зоолога і протистолога. Народився в Резенінгкені. У 1894 р. закінчив Берлінський університет. Від 1894 р. працював у Зоологічному інституті Берлінського університету. У 1904 р. організував і очолив протистологічне відділення санітарного відомства в Берліні, а в 1906 р. очолив подібне відділення в Інституті морських і тропічних хвороб в Гамбурзі. Наукові дослідження присвячені протистології. Вивчав простіших, що паразитують в організмі тварин і людей. Описав статевий процес у кокцидій, стадії розвитку трипаносом, спірохет, малярійного плазмодія. У 1905 р. разом з Е. Гоффманом (1868-1959) відкрив бліду трепонему – збудника сифілісу. Ф.Р. Шаудін був членом багатьох АН і наукових товариств. Помер 22 червня 1906 р. на 35 році життя.

23 вересня – 145 років від дня народження **Владислава Мазуркевича**, польського фармаколога. Народився в м. Камінь (нині Волинської області). У 1900 р. закінчив медичний факультет Військово-медичної академії м. Санкт-Петербургу. У 1901 р. працював ординатором психіатричної лікарні м. Санкт-Петербургу, звідки зорганізував втечу заарештованого Юзефа Пілсудського, що перебував там на обстеженні. У 1905-1912 рр. – асистент кафедри фармакології і фармакогнозії Львівського університету. Стажувався в Берліні (1907) та Цюріху (1910). У 1912-1914 рр. – доцент, а у 1914-1916 рр. – професор кафедри фармакології та фармакогнозії Львівського університету. У 1916-1933 рр. – професор фармакогнозії і ботаніки, співорганізатор і декан медичного факультету (1917-1919), організатор і керівник фармацевтичного відділення (1920-1933) Варшавського університету; у 1926 р. – співорганізатор і декан першого в Польщі фармацевтичного факультету. Наукові дослідження присвячені фізіології травлення, ролі клітинної оболонки, елайопластів у фізіології рослинної клітини, опрацьовуванню польської ботанічної термінології та фармакопеї, розширенню саду лікарських рослин Львівського університету. Був членом найвищої ради здоров'я Польщі (1917), керівником Польського фармакопейного комітету (1920-1933). Помер 6 серпня 1933 р., проживши майже 62 роки.

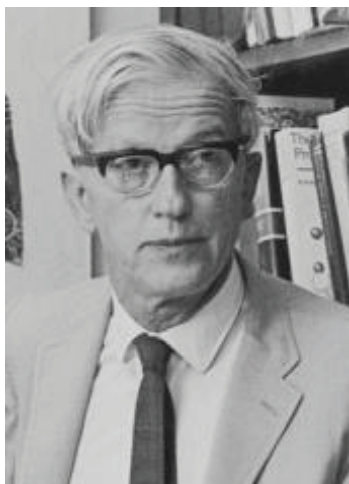
30 вересня – 130 років від дня народження **Гастона Леона Рамона**, французького імунолога. Народився в Бельгії. У 1909 р. закінчив Ветеринарну школу в Ольформі. Стажувався в Пастерівському інституті (1909). Від 1910 р. працював у філіалі Пастерівського інституту в Гарші (біля Парижу). В 1934-1941 рр. – директор Пастерівського інституту в Парижі (від 1941 – почесний директор). Основні наукові дослідження присвячені вивченню інфекцій людини і домашніх тварин. Завершив роботу свого вчителя П.П. Е. Ру (1852-1933) із ліквідації дифтерії. Відкрив феномен флокуляції, на базі якого запропонував метод титрування дифтерійного та правцевого токсинів і специфічних антитоксичних сироваток. Розробив учення про анатоксини, яке стало основою для запропонованої ним імунізації дифтерійним і правцевим

анатоксинами. Відкрив принцип посилення імуногенезу за допомогою неспецифічних стимуляторів, доданих до антигенів, що було використано при створенні асоційованих вакцин. Був почесним доктором багатьох зарубіжних університетів. Помер 8 червня 1963 р. на 77 році життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пшик С. Бікелес Густав / С. Пшик, С. Різничок // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б. С. Зіменковський, М. Р. Гжегоцький, О. Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 24-25.
2. Волков В. А. Выдающиеся химики мира : биограф. справ. / В. А. Волков, Е. В. Вонский, Г. И. Кузнецова; под ред. В. И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Фолкерс Карл Август]. – С. 460.
3. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф. Н. Серков. – Киев: Наук. думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Пресль Ян Сватошук]. – С. 513.
4. Павловський М. Герман Максиміліан Владислав / М. Павловський, І. Білинська, С. Різничок // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б. С. Зіменковський, М. Р. Гжегоцький, О. Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 67.
5. Волков В. А. Выдающиеся химики мира : биограф. справ. / В. А. Волков, Е. В. Вонский, Г. И. Кузнецова; под ред. В. И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Грей Джордж Уильям]. – С. 131.
6. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф. Н. Серков. – Киев: Наук. думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Спирин Александр Сергеевич]. – С. 592-593.
7. Гулько Р. Вуйціцкі Зигмунт / Р. Гулько, О. Луцик // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б. С. Зіменковський, М. Р. Гжегоцький, О. Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 57.
8. Волков В. А. Выдающиеся химики мира : биограф. справ. / В. А. Волков, Е. В. Вонский, Г. И. Кузнецова; под ред. В. И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Дальтон Джон]. – С. 141-142.
9. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О. А. Грандо. – Київ: Тріумф, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Гебра Фердінанд] – С.128.
10. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф. Н. Серков. – Киев: Наук. думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Минх Григорий Николаевич]. – С. 420.
11. Луцик О. Ган Віктор / О. Луцик, Т. Калинюк, С. Різничок // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б. С. Зіменковський, М. Р. Гжегоцький, О. Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 63-64.
12. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф. Н. Серков. – Киев: Наук. думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Асатиани Владимир Самсонович]. – С. 29.
13. Білинська І. Ялови Болеслав Роман / І. Білинська, О.Луцик // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б. С. Зіменковський, М. Р. Гжегоцький, О. Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 369-370.
14. Пирогова В. Космінські Францішек / В. Пирогова // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б. С. Зіменковський, М. Р. Гжегоцький, О. Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 162-163.
15. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О. А. Грандо. – Київ: Тріумф, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Буйо Жан Баптіст] – С.126.
16. Білинська І. Бохенські Казімеж / І. Білинська, В. Пирогова // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б. С. Зіменковський, М. Р. Гжегоцький, О. Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С.32.
17. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О. А. Грандо. – Київ: Тріумф, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Дюшенн Гійом] – С.131.
18. Пирогова В. Біліцкі Владислав / В. Пирогова, І. Білинська, С. Різничок // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б. С. Зіменковський, М. Р. Гжегоцький, О. Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 23.
19. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф. Н. Серков. – Киев: Наук. думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Шаудин Фриц Рихард]. – С. 697.
20. Слабий М. Мазуркевич Владислав / М. Слабий // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б. С. Зіменковський, М. Р. Гжегоцький, О. Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 201-202.
21. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф. Н. Серков. – Киев: Наук. думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Рамон Гастон Леон]. – С. 525-526.

МАКС ЛЮДВІГ ХЕННІНГ ДЕЛЬБРЮК
До 110-річчя від дня народження

Макс Людвіг Хеннінг Дельбрюк народився 4 вересня 1906 року в Берліні в сім'ї Ганса Дельбрюка, професора історії Берлінського університету і Ліни (Тверч) Дельбрюк. У 1924 р. Макс закінчив Грюнвальдську гімназію і був зарахований в Тюбінгенський університет, де почав вивчати астрономію. Але після першого семестру перейшов у Берлінський університет. Послідовно навчався в Берлінському, Боннському і Геттінгенському університетах (в останньому провчився 3 роки) і вирішив написати дисертацію з астрофізики, але в силу різних обставин не зміг цього зробити. Оскільки Геттінгенський університет був провідним центром квантової механіки, то Макс Дельбрюк розробив математичні докази хімічного зв'язування літію і в 1930 р. отримав докторський ступінь із фізики. Субсидія, яку М. Дельбрюк отримав від Рокфеллерівського фонду дала можливість вченому попрацювати у Копенгагенському університеті під керівництвом Нільса Бора (1885-1962), а також 1,5 року у Великобританії та Швейцарії. Теорія комплементарності Н. Бора змінила уявлення М. Дельбрюка про біологію та генетику. Згідно з теорією комплементарності хвильова та квантова теорії виражають різні аспекти фізичної реальності.

У 1932 р. Макс Дельбрюк повернувся у Берлін і почав працювати асистентом у Лізе Мейтнер (1878-1968), яка співпрацювала з Отто Ганом (1879-1968) в дослідженні нейтронного опромінення урану. Л. Мейтнер після приходу нацистів до влади спочатку перебралася до Данії, а в 1938 р. – емігрувала у Швецію.

Одна із робіт М. Дельбрюка (1933) стосувалася розсіювання гамма-променів на кулонівському полі внаслідок поляризації вакууму, який був викликаний цим полем. Працював у Хімічному інституті кайзера Вільгельма, де разом з М.В. Тимофеевим-Ресовським (1900-1981) вивчав генетичні мутації.

У 1937 р. М. Дельбрюк отримав другу стипендію Рокфеллерівського фонду, яку використав для вивчення біології та генетики у Каліфорнійському технологічному інституті в Пасадені (1937-1939). Вчений провів дослідження генетики бактеріофагів. В науковій роботі (спільній з Е. Еллісом) розробив експериментальні методи вивчення бактеріофагів. У науковій роботі (1939) вчені розглядали поодинокий цикл розмноження фага в окремих клітинах.

З початком Другої світової війни М. Дельбрюк залишився в США. Викладав фізику в Університеті Вандербільта в Нашвіллі (шт. Тенессі).

У 1940 р. на засіданні Американського фізіологічного товариства у Філадельфії М. Дельбрюк познайомився із Сальвадором Лурія (1912-1991), вченим, що проводив дослідження бактеріофагів у Коледжі лікарів та хірургів Колумбійського університету в

Нью-Йорку. У 1943 р. вчені опублікували спільну роботу, в якій представили доказ передачі спадковості у бактерій через гени. У цьому ж році М. Дельбрюк почав співпрацювати з А. Херші (1908-1997), мікробіологом з Вашингтонського університету.

М. Дельбрюк та А. Херші виявили (1946) можливість обміну генетичною інформацією між двома різними лініями бактеріофагів, якщо одна бактеріальна клітина інфікується кількома бактеріофагами.

У 50-60 рр. ХХ ст. лабораторія М. Дельбрюка була місцем зустрічі видатних науковців.

У 1969 р. М. Дельбрюк, А. Херші та С. Лурія отримали Нобелівську премію з фізіології та медицини “за відкриття, що стосуються механізму реплікації і генетичної структури вірусів”.

В 1977 р. М. Дельбрюк пішов у відставку і був обраний членом правління інституту. У 1978 р. у вченого була діагностована злоякісна пухлина кісткового мозку.

М. Дельбрюк отримав почесні ступені університетів Копенгагена, Чикаго, Гейдельберга, Гарварда, Геттінгена, коледжу Густава Адольфа, університету Південної Каліфорнії.

Вчений отримав Кімберівську нагороду з генетики НАН США (1961), премію Грегора Менделя Німецької академії природодослідників “Леопольдіна” (1967), премію Луїзи Гросс-Хорвіц Колумбійського університету. Вчений був членом НАН США, Американської академії мистецтв і наук, Данської Королівської АН, Лондонського королівського товариства.

Помер 10 березня 1981 р. на 75 році життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баландин И.Г. Дельбрюк Макс / И.Г. Баландин // БМЭ в 30 т. / гл. ред. Б.В. Петровский; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1977. – Т.7: Дегидразы-Дядьковский. – Стб. 264.
2. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. – Киев: Наукова думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Дельбрюк Макс]. – С.220.
3. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О. А. Грандо. – Київ: Тріумф, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Дельбрюк Макс (Delbrück Mah, 1906-1981)]. – С.238.
4. Дельбрюк (Delbrück) Макс // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1972. – Т.8: Дебитор-Евкалипт. – Стб. 180.
5. Кімакович В.Й. Лауреати Нобелівської премії з фізіології та медицини: біографічні нариси. / В.Й. Кімакович, І.Д. Герич, О.О. Куш. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2003. – 420 с. – Зі змісту: [Дельбрюк (Delbrück) Макс] – С. 95-97.
6. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – Москва: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [Макс Дельбрюк]. – С. 185.

ДЖОН ДЖЕЙМС РІККАРД МАКЛЕОД
До 140-річчя від дня народження

Джон Джеймс Ріккард Маклеод народився 6 вересня 1876 р. в Нью-Клуні неподалік Данкелда в родині священника Роберта Маклеода та Джейн Гатрі Маклеод. Здобув освіту в Абердинській середній школі і в 1893 р. вступив до Монреал-коледжу Абердинського університету. У 1898 р. з відзнакою закінчив університет і отримав ступінь бакалавра з медицини та хірургії. У 1899 р. Дж. Маклеод навчався в Інституті фізіології Лейпцизького університету. Згодом почав працювати асистентом професора фізіології в Медичній школі при Лондонській лікарні (1899-1902). У 1903 р. разом з іншими вченими опублікував підручник “Практична фізіологія” і після цього переїхав у США і отримав посаду професора фізіології в Університеті Вестерн-Резерв у Клівленді (штат Огайо). Наукові роботи були присвячені проблемам фізіології обміну речовин. Досліджував фосфорні сполуки в м’язах та метаболізм молочної кислоти. Вивчав хімію туберкульозної бацили. Виявив вплив електрошоку на організм. Виконав низку робіт по вуглеводному обміну.

Вчений розробив експериментальну модель глюкозурії та вияснив роль ЦНС у розвитку цукрового діабету.

У 1918 р. Дж. Маклеод був призначений професором фізіології Торонтського університету в Канаді. У 1919 р. до вченого звернувся 27 річний канадський вчений Фредерік Бантінг, який запропонував Дж. Маклеоду отримати екстракт острівцевих клітин підшлункової залози. Дж. Маклеод спочатку скептично поставився до проекту Ф. Бантінга, але згодом надав лабораторне приміщення, устаткування, піддослідних собак і запропонував студента Чарлза Беста, який володів методиками визначення цукру в крові та сечі. В травні 1921 р. Ф. Бантінг і Ч. Бест приступили до серії дослідів з екстрагування інсуліну з острівцевої тканини підшлункової залози собаки. В іншій серії дослідів собаці з видаленою підшлунковою залозою, який вмирав від кетоацидозу, вводили екстракт острівцевої тканини і собака почав видужувати. Восени 1921 р. Ф. Бантінг і Ч. Бест повідомили про результати досліджень на засіданні “Фізіологічного журналу” Торонтського університету. В подальшому Дж. Маклеод максимально сприяв налагодженню одержання та очистки інсуліну. У січні 1922 р. в дитячій лікарні Торонто вперше почали лікування важкої форми цукрового діабету за допомогою інсуліну з підшлункової залози великої рогатої худоби. Наприкінці 1922 р. було налагоджено промислове виробництво інсуліну.

У 1923 р. Дж. Маклеод та Ф. Бантінг поділили Нобелівську премію з фізіології та медицини “за відкриття інсуліну”.

Оскільки Ч. Бест не увійшов у число лауреатів, Ф. Бантінг публічно заявив про внесок Чарлза Беста у відкритті інсуліну і віддав йому половину отриманих грошей. В свою чергу Дж. Маккклеод виділив частину грошей для біохіміка Дж. Б. Колліпа, який був залучений до цієї роботи.

У 1925 р. Дж. Маклеод опублікував книгу “Інсулін та його застосування при діабеті” і на 1 рік став Президентом Королівського канадського інституту. У 1926 р. Дж. Маклеод опублікував працю “Метаболізм вуглеводів та інсулін”. У 1928 р. вчений отримав посаду професора – керівника фізіологічних досліджень в Абердінському університеті (Шотландія), де згодом став деканом медичного факультету.

Вчений був членом Американського фізіологічного товариства, Королівського канадського інституту, Німецької Академії природодослідників “Леопольдіна”, Королівського коледжу лікарів, Королівського товариства Канади, Единбурзького королівського товариства, Лондонського фізіологічного товариства, Асоціації американських лікарів, почесним академіком Королівської Академії медицини в Римі.

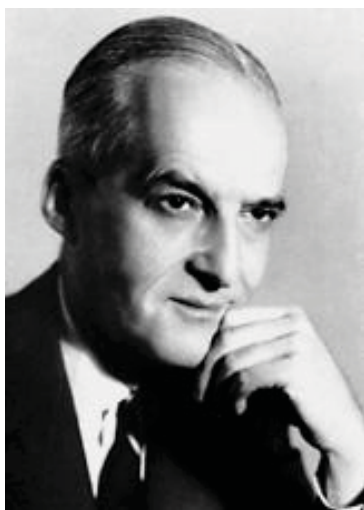
Помер 16 березня 1935 р. на 59 році життя від важкої форми поліартриту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. – Киев: Наукова думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Мак-Леод Джон]. – С.393.
2. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О. А. Грандо. – Київ: Тріумф, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Маклеод Джон (Makleod, John James Rickard, 1876-1935)]. – С.110.
3. Кімакович В.Й. Лауреати Нобелівської премії з фізіології та медицини: біографічні нариси. / В.Й. Кімакович, І.Д. Герич, О.О. Куш. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2003. – 420 с. – Зі змісту: [Маклеод (Makleod) Джон Р.] – С. 213-215.
4. Маклеод (Makleod) Джон Джеймс Риккард // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1974. – Т.15: Ломбард-Мезитол. – Стб. 717-718.
5. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – Москва: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [Джон Маклеод] – С. 77.
6. Покровский Б.В. Маклауд Джон / Б.В. Покровский // БМЭ в 36 т. / гл. ред. А.Н. Бакулев; 2-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1980. – Т.13: Ленин и здравоохранение-Мединал. – Стб. 1070.

ЛУЇС ФЕДЕРІКО ЛЕЛУАР

До 110-річчя від дня народження

Луїс Федеріко Лелуар народився 6 вересня 1906 р. в Парижі, куди батьки переїхали з Буенос-Айреса для операції батька Федеріко Лелуара. Через тиждень після смерті батька народився син, якого назвали в його честь Луїсом Федеріко. У 1908 р. мати з сином повернулися на батьківщину і жили у великому маєтку. Читати малий Луїс навчився в 4 роки. Багато читав, захоплювався природничими науками. Навчався в школі імені Генерала Сан-Мартіна (Escuela General San Martin), коледжі Lacordaire, коледжі Del Salvador та коледжі Beaumont (Великобританія). Поступив в Паризький політехнічний інститут і почав вивчати архітектуру. Але згодом зрозумів, що вибір життєвої дороги зробив помилково. Припинив навчання в Парижі і повернувся в Буенос-Айрес. Поступив на медичний факультет університету. Спочатку навчання давалося важко, особливо з анатомії, але в 1932 р. він закінчив навчання і отримав медичний диплом.

У 1933 р. Луїс Федеріко Лелуар познайомився з Бернардо А. Хуссеєм, який став науковим керівником його докторської дисертації. У 1935 р. Л. Лелуар захистив дисертацію і отримав премію за кращу роботу на факультеті. Використав вільний час, щоби поповнити свої знання з фізики, хімії, математики і біології на факультеті точних і природничих наук в університеті.

У 1936 р. випала нагода відвідати Європу: вчений потрапив в Кембриджський університет і почав проводити свої дослідження під керівництвом Фредеріка Голанда Хопкінса (1861-1947), лауреата Нобелівської премії з фізіології та медицини 1929 р. “за відкриття ростостимулюючих гормонів”.

У 1937 р. Л.Ф. Лелуар повернувся в Аргентину і почав дослідження окиснення жирних кислот в Інституті фізіології Буенос-Айреса. В цьому інституті він працював до 1943 р. У 1943 р. поїхав у США, де почав працювати у Фармакологічному відділенні Вашингтонського університету. У 1946 р. повернувся в Аргентину і почав працювати в інституті, яким керував Б.А. Хуссей. В 1947 р. був створений Інститут біохімічних досліджень Фонду Кампомара, яким керував Луїс Федеріко Лелуар.

Основні роботи вченого присвячені біохімії вуглеводів. В той же час він вивчав механізм артеріальної гіпертензії ниркового походження. Доказав існування гуморального фактора, що підвищує артеріальний тиск.

На початку 1948 р. група науковців Л.Ф. Лелуара виявила групу складних цукрів, які відігравали роль в метаболізмі вуглеводів, що принесло світову славу цьому інституту. Згодом Л.Ф. Лелуар отримав премію Аргентинського наукового товариства.

У 1951 р. відкрив перший цукровий нуклеотид – уридиндифосфатглюкозу. Вивчив його функції в перетвореннях цукрів у біосинтезі вуглеводів. Доказав, що для перетворення галактози в глюкозу необхідна попередня епімеризація у четвертого атому вуглецю і виділив особливий фермент, що викликає це перетворення.

У 1950-1960 рр. відкрив декілька десятків інших нуклеотиддифосфат-цукрів (НДФ-цукрів), що відносяться до пуринових та піримідинових похідних. Знайшов основний тип ферментативних реакцій, що ведуть до утворення НДФ-цукрів. Пояснив механізм біосинтезу багатьох вуглеводів, а саме, глікогену (1959), крохмалю (1960).

У 1970 р. Л.Ф. Лелуар отримав Нобелівську премію в галузі хімії “за відкриття цукрових нуклеотидів та їх ролі в біосинтезі вуглеводів”.

Ці дослідження відкрили шлях до контролю над дитячою хворобою – галактоземією, яка тоді була смертельною для новонароджених. Всю преміальну суму (80000 доларів) вчений повністю передав Інституту біохімічних досліджень Фонду Кампомара.

При житті Л.Ф. Лелуар був обраний членом багатьох Академій наук і наукових товариств. Помер 2 грудня 1987 р. від серцевого нападу на 82 році життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков В. А. Выдающиеся химики мира : биограф. справ. / В. А. Волков, Е. В. Вонский, Г. И. Кузнецова; под ред. В. И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Лелуар Луис Федерико]. – С. 256.
2. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – Москва: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [Луис Лелуар]. – С. 207.
3. https://www.google.com.ua/Luis_Federico_Leloir

РОБЕРТ РОБІНСОН

До 130-річчя від дня народження

Роберт Робінсон народився 13 вересня 1886 р. в Баффордї поблизу м. Честерфілд (графство Дербішир) старшим з п'яти дітей Уільяма Бребері Робінсона і Джейн Давенпорт. Сім'я займалася виробництвом перев'язувальних матеріалів. Закінчив Честерфілдську середню школу і поступив у Фалнекську школу – навчальний заклад релігійної общини моравських братів, яку закінчив у 1902 р. У цьому ж році поступив на хімічний факультет Манчестерського університету. Деканом хімічного факультету був У.Г.Перкін (молодший) (1869-1929), який у 1913-1915 рр. був президентом Лондонського хімічного товариства.

У 1905 р. Р.Робінсон закінчив з відзнакою університет і почав працювати у приватній науково-дослідній лабораторії У.Г. Перкіна (молодшого). У 1906 р. Р. Робінсон повернувся в Манчестерський університет. Від 1907 р. вивчав структуру і хімічні властивості бразиліна – фарбника, що отримується з дерева, а в 1907-1909 рр. став стипендіатом. У 1910 р. отримав докторський ступінь, в 1912 р. став першим професором органічної хімії в університеті Сіднея (Австралія), де пропрацював до 1915 р. Згодом завідував кафедрою органічної хімії в університеті Ліверпуля (1915-1920). У 1921 р. був завідувачем кафедри органічної хімії в університеті Сент-Ендрю, у 1922-1928 рр. повернувся в Манчестерський університет, в 1928-1930 рр. працював в Університетському коледжі Лондона, одночасно Р.Робінсон у 1920 р. працював керівником науково-дослідних робіт фірми “Брітіш дайстафф корпорейшн”, а в 1929 р. став консультантом з фарбників фірми “Імперіал кемікл індастріз лімітед”. В 1930-1935 рр. став наступником У.Г.Перкіна (молодшого) в Оксфордському університеті.

Основні роботи присвячені хімії природних сполук. Запропонував якісну електронну теорію хімічного зв'язку. Основну увагу Р.Робінсон приділяв хімії алкалоїдів. У 1925 р. разом з Дж. М. Галландом вивчав структуру морфіну. Встановив механізм морфільного розпаду. У цьому ж році здійснив синтез алкалоїду берберину. У 1926 р. встановив правильну формулу алкалоїду неоніну (бета-кодеїну) і виявив його будову. У 1935 р. синтезував алкалоїд бікукулін.

У 1935 р. розпрацював метод синтезу карбоциклічних систем. Встановив будову рослинного пігменту дуніону (1939). Теоретично встановив (1948) будову алкалоїду еметину, яку підтвердив синтезом (1950) М.О. Преображенський (1896-1968). Доказав (1948) біогенетичну спорідненість псевдострихніну і воміцину. Встановив будову стрихніну (1951), а синтезував його у 1954 р. Р. Вудворд (1917-1972).

Разом з дружиною досліджував квіткові пігменти антоціану і антоксантину. Синтезували багато пігментів, ідентичних природним речовинам; розробивши експрес-тести визначення пігментів і опублікували каталог пігментів квітів.

Другим напрямком роботи вченого був синтез стероїдів. У співпраці з іншими вченими синтезував жіночий гормон естрон і три синтетичні естрогени: стильбестрон, гексистерол і дієнострол.

Під час Другої світової війни працював з вибуховими речовинами і займався захистом від хімічної зброї, хімією антибіотиків і організацією протималарійних препаратів у Великобританії.

У 1939-1941 рр. – президент Лондонського хімічного товариства; в 1945-1950 рр. – президент Лондонського Королівського товариства.

У 1947 р. Р.Робінсон отримав Нобелівську премію з хімії “за дослідження біологічно важливих рослинних продуктів, особливо алкалоїдів”.

У 1951 р. встановив структуру гелземіна. У цьому ж році синтезував андростерон. Значний внесок вченого у вирішенні питань структури, синтезу і біосинтезу атропіну, бруцину, кокаїну.

Вчений був членом 30 урядових комітетів, низку з яких очолював. У 1947 р. був делегатом Великобританії на першій конференції ЮНЕСКО. У 1951 р. – президент Британської асоціації сприяння розвитку науки. У 1958-1959 рр. – президент Товариства хімічної промисловості. Захоплювався музикою, фотографією, літературою, альпінізмом.

Коли Р. Робінсону було 80 років, він зійшов на Столову гору в Південній Африці. У 1950-1953 рр. був президентом Британської шахової федерації.

У 1973 р. спільно з Р. Ердвардсом написав книгу “Мистецтво і наука шахів”. “Автобіографія” (в 2-х томах) і підручник “Введення в органічну хімію” були опубліковані після смерті вченого.

Помер 24 лютого 1975 р. на 89 р. життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. – Киев: Наукова думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Робинсон Роберт]. – С.534-535.
2. Волков В. А. Выдающиеся химики мира : биограф. справ. / В. А. Волков, Е. В. Вонский, Г. И. Кузнецова; под ред. В. И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Робинсон Роберт]. – С. 379-380.
3. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – Москва: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [Сэр Роберт Робинсон]. – С. 129.

ФЕРІД МУРАД

До 80-річчя від дня народження

Ферід Мурад народився 14 вересня 1936 р. в Уайтінгу (шт. Індіана) в бідній сім'ї Джона Мурада, імігранта з Албанії. В 1958 р. Ферід Мурад закінчив Університет ДеПау (Грункеста, Індіана). Поступив на медичний факультет університету м.Клівленд (шт. Огайо), який закінчив у 1965 р. Там же отримав докторський ступінь з фармакології.

У 1971-1981 рр. очолював клінічний дослідницький центр штату Вірджинія, працював доцентом, а згодом професором університету штату Вірджинія та професором фармакології в кількох американських університетах.

В середині 70-х рр. Ф. Мурад встановив, що оксид азоту активізує роботу найважливішого внутрішньоклітинного ферменту гуанілатциклази, яка забезпечує синтез одного з вторинних месенджерів циклічного гуанозинмонофосфату. Було з'ясовано, що NO володіє позитивною біологічною дією. У 1977 р. Ф.Мурад, аналізуючи дію нітрогліцерину встановив, що ця речовина звільняє оксид азоту, який розширює гладку мускулатуру клітин. Розпочалася напружена експериментальна робота науковців групи Ф.Мурада.

В результаті напруженої експериментальної роботи лабораторії американського фармаколога Л. Ігнарро було з'ясовано, що релаксуюча дія оксиду азоту на кровоносні судини, здатність гальмувати агрегацію тромбоцитів пов'язані з активацією гуанілатциклази. Цей результат дав можливість зрозуміти механізми гіпотензивної, спазмолітичної, антикоагуляційної дії нітросо- та нітросполук, здатних продукувати в організмі оксид азоту.

Р. Фьорчготт – американський фармаколог – вивчав дію ліків на судини, звернув увагу на те, що однакові ліки в одних випадках викликають розширення, в інших – звуження тих же судин. У 1980 р. вчений в експерименті з ацетилхоліном встановив, що ця речовина розширює кровоносні судини при непошкодженій стінці. Вчений прийшов до висновку, що непошкоджені ендотеліальні клітини продукують речовину, що викликає розширення судин. Цей сигнал Р. Фьорчготт назвав ендотеліальним фактором релаксації судин (ЕФР). Л. Ігнарро незалежно від Р. Фьорчготта провів ряд експериментів і в 1986 р. припустив, що активною основою ЕФР є оксид азоту. Хіміко-фізіологічні дослідження, виконані науковцями С. Монсада підтвердили припущення, що оксид азоту є активною основою ЕФР. Оксид азоту є сигнальною молекулою, в першу чергу, для кардіоваскулярної системи, нервової системи.

У 1998 р. Ф. Мурад, Р. Фьорчготт та Л. Ігнарро отримали Нобелівську премію з фізіології та медицини “за відкриття оксиду азоту як сигнальної молекули в серцево-судинній системі”.

У 1997-2011 рр. Ф. Мурад був директором Інституту молекулярної медицини при науковому центрі здоров'я Університету Техасу. Від квітня 2011 р. вчений є професором кафедри біохімії і молекулярної біології в Університеті Джорджа Вашингтона у Вашингтоні.

У 2016 р. вчений підписав лист до Greenpeace, ООН і урядів всього світу із закликом припинити боротьбу з ГМО.

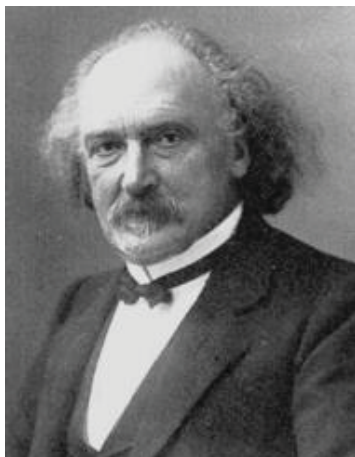
У 2002 р. вчений був обраний почесним доктором ЛНМУ імені Данила Галицького.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кімакович В.Й. Лауреати Нобелівської премії з фізіології та медицини: біографічні нариси / В.Й. Кімакович, І.Д. Герич, О.О. Куш. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2003. – 420 с. – Зі змісту: [Мьюред (Murad) Ферід] – С. 242-244.
2. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – Москва: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [Ферид Мурад] – С.77.
3. Стойка Р. Мюрад Ферід / Р. Стойка, О. Надрага // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2006 / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, О.Д. Луцик. – Львів: Наутілуc, 2006. – С. 199.
4. Стойка Р. Мюрад Ферід / Р. Стойка, О. Надрага // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, О.Д. Луцик. – Львів: Наутілуc, 2009. – С. 230-231.

ШАРЛЬ ЖЮЛЬ АНРІ НІКОЛЬ

До 150-річчя від дня народження

Шарль Жюль Анрі Ніколь народився 21 вересня 1866 р. в м. Руані в сім'ї Жюльєна Ніколя, лікаря та професора природознавства. Під впливом батька та старшого брата Моріса, лікаря-патолога, вирішив присвятити себе медицині. Після завершення навчання в Руані поступив на медичний факультет в Парижі. Стажувався в Пастерівському інституті у Еміля Раукса, що був колегою Луї Пастера (1822-1895). У 1893 р. захистив докторську дисертацію про роль бацили А. Дюкрея в розвитку м'якого шанкру.

Повернувся в Руан, працював професором в муніципальному госпіталі, завідувачем бактеріологічної лабораторії і водночас читав лекції у медичній школі. Прогресуюча приглухуватість різко обмежила коло спілкуючих з вченим людей. Він зосередився на дослідницькій та літературній роботі. У 1902 р. Ш. Ніколя запросили очолити посаду директора філіалу Інституту Пастера в Тунісі. Вчений вирішив скористатися запрошенням. Згодом йому вдалося перетворити філіал Пастерівського інституту у відділ, який займався багатьма напрямками крайової та загальної патології. Ш. Ніколь вивчав епідеміологію середземноморської лихоманки і виявив можливість вакцинації при ній. Багато часу витратив вчений на дослідження шкірного і вісцерального лейшманіозів. Разом з Ф. Нові та Мак-Нілом запропонував у 1904 р. середовище для культивування лейшманій, яке застосовується і нині. Займаючись експериментальним лейшманіозом Ш. Ніколь виявив лейшманіоз у собак. Разом з Л. Мансо у 1906-1909 рр. відкрив і описав збудника токсоплазмозу. Досліджував роль мух у перенесенні типової для Північної Африки хвороби трахоми. Довів, що причиною грипу є вірус. Але найбільшою проблемою, яка постала перед вченим в Тунісі був тиф. Ця хвороба упродовж багатьох століть косила людей в армії, в'язницях. Збудником висипного тифу були мікроорганізми – рикетсії Провачека. Захворювання швидко поширюється і призводить у 30-70% випадків до летальності. Ш. Ніколь вперше прищепив висипний тиф шимпанзе і разом з Комтом експериментально довів, що переносниками збудника висипного тифу є одежна воша. За 3 роки загальні гігієнічні заходи позбавили населення Тунісу від вошей у місцевості, яке страждало від його епідемій. Під час Першої світової війни армії воюючих сторін проводили санітарну обробку військовослужбовців для знищення вошей. Завдяки цьому в арміях Франції, Великобританії, Німеччини було значно менше втрат від тифу, ніж у військах Росії.

Ш. Ніколь запропонував вакцину для лікування м'якого шанкру. У 1929 р. він запропонував лікування кору сироваткою реконвалесцентів.

Продемонстрував, що тварини можуть бути носіями безсимптомних форм хвороби.

У 1928 р. Ш. Ніколь отримав Нобелівську премію з фізіології та медицини “за з’ясування механізмів передачі висипного тифу”.

У 1932 р. Ш. Ніколя призначили на посаду керівника відділу експериментальної медицини у Колеж де Франс, де він працював до 1935 р.

Видатний бактеріолог та імунолог був ще поетом, філософом, філологом, редактором. Опублікував декілька романів. Книга про походження інфекцій була перекладена на декілька мов.

Ш. Ніколь заснував журнал “Archives de L’Institut Pasteur de Tunis” (від 1906). У 1920 р. став кавалером ордена Почесного Легіону. У 1927 р. вчений отримав премію Орисіса АН. Був членом-кореспондентом Медичної академії та АН.

Помер 28 лютого 1936 р. на 70 році життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. – Киев: Наукова думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Николь Шарль Жюль Анри]. – С. 457.
2. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О. А. Грандо. – Київ: Триумф, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Ніколь Шарль (Nicolle Charles, 1866-1936)]. – С.218.
3. Кімакович В.Й. Лауреати Нобелівської премії з фізіології та медицини: біографічні нариси. / В.Й. Кімакович, І.Д. Герич, О.О. Куш. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2003. – 420 с. – Зі змісту: [Ніколь (Nicolle) Шарль] – С. 250-253.
4. Ніколь (Nicolle) Шарль Жюль Анри // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1974. – Т.18: Никко-Оттолиты. – Стб. 26.
5. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – Москва: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [Шарль Николь] – С.79.
6. Павловский Е. Николь Шарль / Е. Павловский // БМЭ в 36 т. / гл. ред. А.Н. Бакулев; 2-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1961. – Т. 20: Натечник-Новомигрофен. – Стб.1049-1050.

МАЙКЛ ФАРАДЕЙ – видатний фізик і хімік XIX ст.

До 225-річчя від дня народження

Майкл Фарадей народився 22 вересня 1791 р. в Лондоні в сім'ї коваля. Навчався в початковій школі. В 14 років поступив на навчання до власника книжкової крамниці та палітурні. Займався самоосвітою, відвідував публічні лекції Гемфрі Деві (1778-1829) – видатного хіміка і фізика, професора Королівського інституту (від 1802 р.).

Знайомство з Г.Деві остаточно переконало М. Фарадея в рішенні присвятити себе науці. Він постарався намовити Г. Деві прийняти його на роботу в Королівський інститут і в 1813 р. ця мрія здійснилася. Будучи учнем Г. Деві разом із своїм вчителем в 1813-1815 рр. відвідав наукові лабораторії Франції та Італії. Спочатку М. Фарадей допомагав Г. Деві в проведенні хімічних експериментів, а згодом розпочав самостійні дослідження. У 1815-1818 рр. займався хімічним аналізом вапняку; з метою покращення якості сталі досліджував сплави заліза, вивчав вплив різних добавок на якість сталі. У 1823 р. отримав у рідкому стані хлор, згодом – сірководень, диоксид вуглецю, аміак і диоксид азоту. Отримав у рідкому вигляді миш'яковистий, йодистий, бромистий і фосфористий водень, етилен. В 1825 р. відкрив бензол, вивчив його фізичні та хімічні властивості. Пробирав синтезувати аміак із азоту та водню дією гідроксиду калію в присутності металів. У 1826 р отримав α - і β -сульфо кислоти нафталіну і приготував 15 їх солей. У цьому ж році розпочав дослідження натурального каучуку. Був одним із піонерів дослідження каталітичних реакцій. У 1828 р. отримав етилсірчану кислоту взаємодією етилену і сірчаної кислоти.

У 1824-1830 рр. вчений працював над покращенням якості оптичного скла. У 1833-1836 рр. встановив кількісні закони електролізу.

У 1825 р. М. Фарадей став директором лабораторії, а в 1827 р. – професором Королівського інституту.

Маючи наукову інтуїцію М. Фарадей поставив низку дослідів, в яких були відкриті фундаментальні фізичні закони. Проаналізував роботу Х. Ерстеда (1777-1851), який у 1820 р. встановив зв'язок між електричними і магнітними явищами в дослідах по відхиленню магнітної стрілки під дією провідника зі струмом. М. Фарадей у 1821 р. виявив обертання магніту навколо провідника із струмом і обертання провідника із струмом навколо магніту. Упродовж 10 років М. Фарадей пробував “перетворити магнетизм в електрику” і в 1831 р. відкрив електромагнітну індукцію.

Вчений детально вивчав явище електромагнітної індукції. Відкриття цього явища мало велике значення для розвитку електротехніки. М. Фарадей доказав тотожність різних видів електрики: отриману від тертя, “твариної”, “магнітної”.

Досліджував електроліз і в 1833-1836 рр. встановив кількісні закони і запровадив термінологію у цій галузі.

Закони електролізу стали потужним доказом на користь дискретності речовин та електрики. В 1840 р., ще до відкриття закону збереження енергії, вчений висловив думку про єдність “сил” природи (різних видів енергії) та їх взаємному перетворенні. Він увів уявлення про силові лінії.

В 1845 р. М. Фарадей відкрив явища парамагнетизму і діамагнетизму. В цьому ж році вчений встановив обертання площин поляризації світла в магнітному полі (ефект Фарадея).

Відкриття М. Фарадея отримали визнання у всьому науковому світі. Він був обраний членом багатьох АН і наукових товариств.

Помер 25 серпня 1867 р., проживши майже 76 років.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков В. А. Выдающиеся химики мира : биограф. справ. / В. А. Волков, Е. В. Вонский, Г. И. Кузнецова; под ред. В. И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Фарадей Майкл]. – С. 449-450.
2. Гельфер Я.М. Фарадей Майкл / Я.М. Гельфер // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1977. – Т.27: Ульяновск-Франкфорт. – Стб. 602-604.
3. https://ru.wikipedia.org/wiki/Фарадей_Майкл

ЧАРЛЗ БРЕНТОН ХАГГІНС

До 115-річчя від дня народження

Чарлз Брентон Хаггінс народився 22 вересня 1901 р. в с. Галіфаксі (Канада) в сім'ї Чарлза Едварда Хаггінса, фармацевта і Бессі (Спенсер) Хаггінс. Після закінчення школи поступив до Університету Акадія у Вольвіллі, який закінчив у 1920 р. із званням бакалавра. Був зарахований до Гарвардської медичної школи в Бостоні і в 1924 р. отримав медичний ступінь. Пройшов інтернатуру з хірургії в госпіталі Мічиганського університету в Енн-Арборі. У 1926 р. був призначений викладачем хірургії медичної школи цього ж університету. У 1927 р. почав працювати викладачем хірургічної медичної школи Чиказького університету, у 1933 р. – ад'юнкт-професором, а в 1936 р. повним професором.

У Чикаго вчений спеціалізувався з урології, у 1930 р. відвідав Інститут Лістера в Лондоні, а згодом працював у Німеччині під керівництвом Отто Варбурга (1883-1970). Через рік повернувся у США і в Чиказькому університеті почав працювати в галузі експериментальної онкології. Але інтерес до урологічних захворювань не ослаб. Вчений почав вивчати фізіологію та патологію передміхурової залози.

В 1933-1951 рр. Ч. Хаггінс – професор Чиказького університету. Оскільки у собак так само може виникати рак передміхурової залози, то у 1939 р. вченому із колегами вдалося ізолювати передміхурову залозу собаки і вивчити склад її секрету при різних гормональних впливах. Виявилось, що тестостерон стимулює ріст та секреторну активність передміхурової залози, в той час як гормони яєчників, навпаки, стримують її ріст. В 1941 р. вдалося встановити, що введення естрогенів, особливо в комбінації з кастрацією може викликати сповільнення росту деяких пухлин передміхурової залози, в тому числі злоякісних. Вчений визначив, що рівень кислої фосфатази в крові підвищується у хворих з метастазами раку передміхурової залози. Метод лікування, що був розроблений Ч.Б.Хаггінсом набув популярності в онкологічній практиці.

Першим фармакологічним препаратом, який почали застосовувати при раку передміхурової залози, був діетилстилбестрол, що був синтезований у Великобританії.

У 1951 р. Ч.Б. Хаггінс був призначений директором Бенмейєвської лабораторії з вивчення раку Чиказького університету. У 1962 р. йому було присвоєно професорське звання.

Упродовж 50-х років вчений зміг зафіксувати, що у 30-40% хворих метастазами раку молочної залози двобічна адреналектомія з двобічною оваріектомією призводить до клінічного покращення.

У 1966 р. Ч.Б. Хаггінс отримав Нобелівську премію з фізіології та медицини “за відкриття, пов’язані з гормональним лікуванням раку простати”.

У 1969 р. Ч.Б. Хаггінс залишив посаду директора Бенмейєвської лабораторії. У 1972 р. його призначили президентом Університету Акадіа. Працював на цій посаді до 1979 р.

Ч.Б. Хаггінс був членом Американської асоціації хірургів, членом НАН США (1948). Королівського коледжу хірургів Лондону, Американського філософського товариства. Мав звання почесного доктора університетів Акадіа, Вашингтону, Турину, Абердину, Лідса, Йєля. Вчений був удостоєний медалі Чарлза Л.Майєра НАН США (1944), золотої медалі Американського товариства вивчення раку (1953), премії Уолкера Королівського коледжу хірургів у Лондоні (1961), премії Альберта Ласкера (1963), Міжнародної нагороди Гарднерівського фонду (1966). Вчений прожив довге життя і помер 12 січня 1997 р. на 96 році життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. – Киев: Наукова думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Хаггинс Чарлз Брентон]. – С. 665.
2. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О. А. Грандо. – Київ: Триумф, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Хаггінс Чарлз (Huggins Charles Breton)]. – С.163.
3. Кімакович В.Й. Лауреати Нобелівської премії з фізіології та медицини: біографічні нариси. / В.Й. Кімакович, І.Д. Герич, О.О. Куц. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2003. – 420 с. – Зі змісту: [Хаггінс (Huggins) Чарлз Б.] – С. 348-351.
4. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – Москва: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [Чарльз Хаггинс] – С. 183.
5. Хаггинс (Huggins) Чарлз Брентон // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1978. – Т.28: Франкфурт-Чага. – Стб. 470.
6. Чаклин А.В. Хаггинс Чарлз Брентон/ А.В. Чаклин, Э.Н. Подосинова // БМЭ в 30 т. / гл. ред. Б.В. Петровский; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1985. – Т.26: Углекислые воды-Хлор. – Стб. 1403-1404.

ТОМАС ХАНТ МОРГАН

До 150-річчя від дня народження

Томас Хант Морган народився 25 вересня 1886 р. в Лексінгтоні (шт. Кентуккі) в сім'ї дипломата Чарльтона Ханта Моргана та Елен Морган. З раннього дитинства цікавився природознавством і зберіг це почуття на все життя. Брав участь в біологічних і геологічних пошуках, працюючи в експедиціях Геологічної служби США. Поступив у державний коледж штату Кентуккі. В 1886 р. отримав ступінь бакалавра наук. У 1887 р. поступив в Університет Джонса Хопкінса в Балтиморі, де вивчав морфологію та фізіологію. У 1890 р. отримав ступінь доктора філософії за дослідження ембріології морських павуків. У 1891 р. закінчив університет Джонса Хопкінса. У 1891-1901 рр. працював професором Жіночого коледжу в Брін-Морі.

У 1897 р. Т. Морган опублікував свою першу роботу, присвячену здатності деяких тварин відновлювати втрачені частини тіла. В своїй праці “Регуляція” (1901) Т. Морган повідомив про взаємозв’язок між явищами регенерації та раннім ембріональним розвитком.

У 1904 р. Т. Морган отримав посаду професора експериментальної зоології Колумбійського університету в Нью-Йорку. На цій посаді вчений пропрацював майже чверть століття.

Інтерес Т. Моргана до генетики був викликаний увагою багатьох науковців до робіт Грегора Менделя (1822-1884) про спадковість у гороху, які були опубліковані у 1866 р. У 1902 р. американський біолог У. Саттон висловив думку, що так звані “фактори” Менделя – одиниці спадковості розміщуються всередині або на поверхні структур клітинного ядра, які називаються хромосомами. Від 1908 р. Т. Морган обрав в якості об’єкту досліджень плодону мушку дрозофілу, в якій всього 4 хромосоми, тривалість життя становить 3 місяці. Оскільки мушка починає розмножуватися через 14 днів після народження, то недостачі в об’єктах досліджень не було. Кропіткими дослідженнями вдалося встановити, що деякі ознаки, які успадковуються, пов’язані між собою. Наприклад, білоокість майже завжди буває у самців. Т. Морган назвав це явище зчепленням зі статтю. Тенденція до зчеплення підказала вченому, що гени, вочевидь, розташовуються близько один до одного на тій же хромосомі. Спадкові фактори розподіляються в групи зчеплення, число яких дорівнює числу пар хромосом. Фактори

кожної групи успадковуються зчепленню один з одним. Було встановлено зчеплення при так званому перехресті хромосом.

Вивчення кількісних взаємовідносин у нащадків при зчепленні і перехресті дозволило скласти на дрозофілі карти розташування генів у хромосомах. В теперішній час карти хромосом створені для багатьох видів рослин, тварин, а також людини.

У 1928 р. Т. Морган покинув Колумбійський університет і влаштувався директором біологічної лабораторії Каліфорнійського технологічного інституту в Пасадені. Зі своїм керівником на нове місце роботи перейшла група науковців, що значно підсилило авторитет Калтеху.

У 1933 р. Т. Морган отримав Нобелівську премію з фізіології та медицини “за обґрунтування хромосомної теорії спадковості”.

У 1941 р. Т. Морган отримав звання почесного професора біології Каліфорнійського технологічного інституту.

При житті вчений був гідно пошанований. Він отримав медаль Дарвіна (1924), медаль Коплі Лондонського Королівського товариства (1939), був обраний членом НАН США, Лондонського королівського товариства, Американської асоціації розвитку науки, Американського філософського товариства, Генетичного товариства Америки, Американського товариства натуралістів.

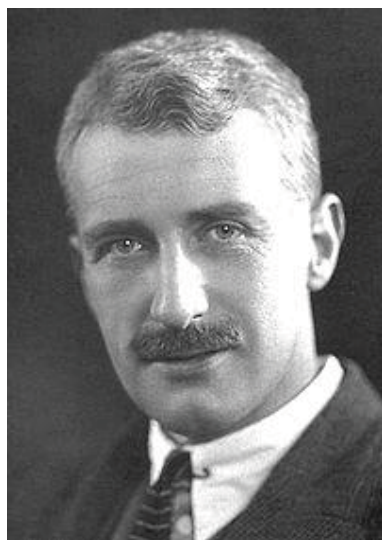
Помер 4 грудня 1945 р. на 80 році життя від шлункової кровотечі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. – Киев: Наукова думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Морган Томас Хант]. – С.431.
2. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О. А. Грандо. – Київ: Тріумф, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Морган Томас Хант]. – С.248.
3. Гайсинович А.Е. Морган (Morgan) Томас Хант / А.Е. Гайсинович // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1974. – Т.16: Мёзия-Моршанск. – Стб. 1678-1679.
4. Кімакович В.Й. Лауреати Нобелівської премії з фізіології та медицини: біографічні нариси. / В.Й. Кімакович, І.Д. Герич, О.О. Куш. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2003. – 420 с. – Зі змісту: [Морган (Morgan) Томас Хант] – С. 233-235.
5. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – Москва: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [Томас Морган] – С. 101.
6. Рокицкий П. Морган Томас Хант / П. Рокицкий // БМЭ в 36 т. / гл. ред. А.Н. Бакулев; 2-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1961. – Т.19: Монофагия-Наталоин. – Стб. 18-20.

АРЧІБАЛД ВІВІЄН ХІЛЛ

До 130-річчя від дня народження

Арчібалд Вівієн Хілл народився 26 вересня 1886 р. в м. Брістолі (Глостершир) в сім'ї Джонатана Хілла, торговця лісоматеріалами та Ади Прісціли Хілл. Батько через 3 роки залишив сім'ю і двох дітей виховувала мати. Арчібалд виріс обдарованою дитиною: проявив здібності до математики і був талановитим легкоатлетом.

У 1905 р. поступив у Трініті-коледж у Кембриджі і 3-річний курс опанував за 2 роки. Фізіолог Вальтер Флетчер виявився тією людиною, яка спрямувала А. Хілла до досліджень в галузі фізіології. Скористався нагодою і в 1909 р. завершив природничу освіту з відзнакою, отримав стипендію Джорджа Льюїса і почав працювати у фізіологічній лабораторії Кембриджського університету: вивчав механізм м'язового скорочення. У 1911 р. мав відрядження в Німеччину, де ознайомився з досягненнями в галузі фізіології, повернувся у Великобританію і продовжив досліди з енергетичними трансформаціями у м'язах. У 1911-1914 рр. продовжував вивчати процеси теплоутворення в м'язах при скороченні та розслабленні.

З початком Першої світової війни А. Хілл добровольцем вступив у Кембриджський полк. Займався проблемами зенітної артилерії. У 1918 р. був відзначений урядовою нагородою. У цьому ж році А. Хілла обрали дійсним членом Лондонського королівського товариства. Повернувся у Кембридж, продовжив дослідження в галузі фізіології м'язів, але в 1920 р. отримав місце професора на кафедрі фізіології Манчестерського університету. Тут продовжив свої дослідження. Встановив, що м'яз і нерв споживають кисень (виділяють тепло) в стані спокою, а при збудженні виділяється додаткова кількість тепла в дві фази (фаза початкового і фаза сповільненого теплоутворення). Вдалося встановити, що утворення початкового тепла зв'язано з утворенням молочної кислоти, а утворення тепла під час відновлення – з окисненням молочної кислоти.

А. Хілл проводив свої досліди паралельно з дослідями Отто Мейєргофа (1884-1951), який встановив, що молочна кислота утворюється з глікогену. О. Мейєргоф довів, що невелика кількість молочної кислоти окиснюється після скорочення і отримана енергія переводить залишок молочної кислоти у глікоген.

У 1922 р. А.Хілл та О. Мейєргоф отримали Нобелівську премію з фізіології та медицини “за відкриття, пов’язане з виділенням тепла в м’язах” (Хілл) та “за відкриття стійкого зв’язку між витратою кисню і метаболізмом молочної кислоти в м’язах” (Мейєргоф).

У 1923 р. А. Хілл став професором фізіології в університетському коледжі в Лондоні.

У 1939 р. Англія вступила у війну з нацистською Німеччиною, лабораторія А. Хілла була закрита, а сам вчений став радником військового кабінету. У 1940 р. він був обраний до парламенту, у 1943-1944 рр. був відряджений в Індію для організації наукових та екологічних досліджень.

А.Хілл був членом понад 40 наукових товариств, одержав почесні ступені 17 університетів, нагороджений Орденом Честі (1946) та медаллю Коплі Королівського товариства. Був головою Товариства підтримки науки і освіти (1946-1963). В 1943-1963 рр. працював у Британському музеї.

Помер 3 червня 1977 р. на 91 році життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батуев А.С. Хилл (Hill) Арчибалд Вивиен / А.С. Батуев // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1978. – Т.28: Франкфурт-Чага. – Стб. 742-743.
2. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. – Киев: Наукова думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Хилл Арчибалд Вивиен]. – С. 670.
3. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О. А. Грандо. – Київ: Тріумф, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Гілл Арчібалд Вівієн]. – С.88.
4. Кімакович В.Й. Лауреати Нобелівської премії з фізіології та медицини: біографічні нариси. / В.Й. Кімакович, І.Д. Герич, О.О. Куц. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2003. – 420 с. – Зі змісту: [Хілл (Hill) Арчібалд В.] – С. 371-374.
5. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – Москва: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [Арчибалд Хилл] – С.77.
6. Хилл Арчибалд Вивиен / Hill Archibald Vivian // БМЭ в 36 т. / гл. ред. А.Н. Бакулев; 2-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1963. – Т.33: Тунберга метод-Хлорокруорин. – Стб. 1105-1106.

СЕРГІЙ СЕРГІЙОВИЧ ЮДІН
До 125-річчя від дня народження

Сергій Сергійович Юдін народився 27 вересня 1891 р. в Москві в багатодітній сім'ї багатих купців та промисловців. У 1898 році Сергія віддали в дитячу школу Л.Н. Валицької. В серпні 1902 р. він був прийнятий в 1-й клас 2-ої Московської гімназії.

В 1911 р. С. Юдін поступив на природниче відділення фізико-математичного факультету Московського університету, оскільки на медичному факультеті був великий конкурс атестатів. Через 1 рік Сергій перевівся на медичний факультет. Але закінчити академічний курс не вдалося, оскільки почалася Перша світова війна. На фронті працював зауряд-лікарем в загоні Червоного Хреста при гвардійській стрілецькій бригаді, згодом – начальником дивізійного санітарного загону №101 і лікарем 267-го Духовщинського піхотного полку. За сміливість в бою був нагороджений Георгієвською медаллю. Влітку 1916 р. був контужений, попав у госпіталь. Після одужання витримав іспити і отримав диплом лікаря I ст. що давало можливість стати старшим лікарем Духовщинського полку. У 1918-1919 рр. С.С. Юдін служив лікарем в РСЧА.

Після демобілізації С.С.Юдін був призначений завідувачем хірургічним лазаретом Червоного Хреста на 120 ліжок, водночас, працював у хірургічному відділенні Тульської земської лікарні. У 1918 р. С.С. Юдін повернувся у Москву і став працювати в підмосковному санаторії “Захарьїно”.

Наукова діяльність С.С. Юдіна розпочалася в м.Серпухові, де він в 1922-1928 рр. завідував хірургічним відділенням фабричної лікарні. За монографію “Спинномозговая анестезия” (1926) отримав премію ім. Ф.А. Рейна.

В 1925-1927 рр. С.С. Юдін працював в якості приват-доцента в клініці М.Н. Бурденка, а в кінці 1926 р. – на початку 1927 р. побував у США, про що написав книгу “В гостях у американских хирургов”. Операції С.С. Юдіна спостерігали видатні хірурги С.І. Спасокукоцький (1870-1943) та В.І. Разумовський (1857-1935).

Різнобічний талан С.С. Юдіна повністю проявився в Інституті швидкої допомоги ім. М.В. Скліфосовського, де він працював головним хірургом з 1928 р. до кінця свого життя.

Найбільших успіхів вчений досягнув в “шлунковій хірургії”: за 10 років виконав понад 3000 операцій на шлунку.

Ім'я Юдіна носять операції при низьких стріктурах стравоходу, метод мобілізації тонкокишкового трансплантата для пластики стравоходу, операції при кардіоспазмі, спосіб пластики стравоходу, оригінальний спосіб закриття кукси дванадцятипалої кишки при великих виразках задньої стінки кишки, що пенетрують у підшлункову залозу, операція “підвісної ентеростомії” на тонкій кишці. В клініці С.С. Юдіна в 1930 р. була підтверджена доцільність переливання трупної крові, що вперше зробив В.М. Шамоу у 1928 р.

У 1935 р. С.С. Юдіну був присвоєний ступінь доктора медичних наук. Його робота з крапельного переливання крові була удостоєна премії С.П. Федорова.

Завершальною працею С. Юдіна із всіх розділів шлункової хірургії була монографія “Этюды желудочной хирургии”.

Під час німецько-радянської війни 1941-1945 рр. С.С. Юдін працював старшим інспектором-консультантом при головному хірургу ЧА.

У 1942 р. С.С. Юдін був нагороджений Сталінською премією II ст. за наукові роботи з військово-польової хірургії і з штучного стравоходу “Заметки по военно-полевой хирургии”, “О лечении военных ран препаратами сульфамидов”, “Некоторые впечатления и размышления о 80-ти случаях операций искусственного пищевода” (1941).

У 1943 р. С.С. Юдіну було присвоєно звання “Заслуженный діяч науки РРФСР”. Вчений був обраний почесним членом Американської асоціації хірургів, почесним членом Англійського королівського коледжу хірургів.

У 1944 р. С.С. Юдін був обраний дійсним членом АМН СРСР, у 1946 р. – доктором Сорбонни, Празького, Каталонського товариства хірургів, у 1947 р. – почесним членом хірургічного товариства Паризького університету.

У 1948 р. монографія С.С. Юдіна “Восстановительная хирургия при непроходимости пищевода” була удостоєна Сталінської премії I ст.

23 грудня 1948 р. вчений був заарештований МДБ СРСР за фальшивим звинуваченням як “ворог Радянської держави, що постачав англійській розвідці шпигунську інформацію про нашу країну”.

У 1948-1953 рр. був ув'язнений спочатку на Луб'янці, згодом – в Лефортово, де переніс другий інфаркт. Під час перебування в тюрмі написав книгу “Размышления хирурга”. В 1952 р. – вересень 1953 р. був у засланні – працював хірургом в Бердску Новосибірської області. Після смерті Й.В. Сталіна був звільнений.

Крім практичної роботи С.С. Юдін проводив велику педагогічну роботу, очолюючи кафедру невідкладної хірургії Центрального інституту удосконалення лікарів (1931-1954). Вчений написав 181 наукову працю та 15 монографій. Був нагороджений орденами і медалями СРСР.

Помер 12 червня 1954 р. в Москві на 63 році життя.

За життя С.С. Юдіна була сформована школа хірургів: Д.А. Аранов, Б.А.Петров, Б.С. Розанов, А.А. Русанов та ін.

У 1962 р. вченому була присвоєна Ленінська премія (посмертно) за розробку та впровадження в практику методу заготовки та використання фібрінолізної крові.

На фасаді головного будинку Інституту імені М.В. Скліфосовського встановлена меморіальна дошка з барельєфом С.С. Юдіна.

В 2015 р. головна клінічна лікарня №79 перейменована в ГКЛ імені С.С. Юдіна. Основні його наукові роботи увійшли в п'ятитомне видання "Посмертные издания" (1962).

ЛІТЕРАТУРА

1. Арапов Д. Юдин Сергей Сергеевич / Д. Арапов // БМЭ в 36 т. / гл. ред. А.Н. Бакулев; 2-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1964. – Т.35: Экскреция-Ящур. – Стб. 917-918.
2. Арапов Д. А. Юдин Сергей Сергеевич / Д. А. Арапов, М.Б. Мирский, С.А. Русанов // БМЭ в 30 т. / гл. ред. Б.В. Петровский; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1986. – Т.28: Экономо-Ящур. – Стб. 1215-1217.
3. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О. А. Грандо. – Київ: Триумф, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Юдін Сергій Сергійович]. – С. 199.
4. Русаков А.Б. К 100-летию со дня рождения академика АМН СССР С.С. Юдина (страницы жизни) / А.Б. Русаков // Вестник хирургии. – 1993. – Т. 150. – №3-4. – С. 137-139.
5. Симонян К.С. Юдин Сергей Сергеевич / К.С. Симонян // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1978. – Т.30: Экслибрис-Яя. – Стб. 1080.
6. С.С. Юдин, его научная и практическая деятельность / В.Г. Теряев, Т.Н. Богницкая, В.В. Уманская, А.А. Беляев // Вестник хирургии. – 1993. – Т. 150. – №3-4. – С. 140-142.

ВИМОГИ

до робіт, що подаються до збірника наукових статей “Феномен людини. Здоровий спосіб життя”

Загальні вимоги

1. До друку приймаються завершені неопубліковані статті за основними напрямками клінічної, профілактичної медицини, гігієни, феноменології людини, огляди літератури, рецензії, короткі повідомлення тощо.
2. Мова статей: українська, російська (для авторів з РФ), польська, чеська, словацька, англійська, французька, німецька.
3. Наукові статті повинні відповідати вимогам (Бюлетень ВАК України, 2003. – №1. – С.2).
Постановка проблеми.
Аналіз останніх досліджень і публікацій.
Мета статті.
Виклад матеріалу з висновками.

Вимоги до оформлення статті

1. Обсяг статті до 10 сторінок включно з літературою, таблицями, рисунками та анотаціями.
2. Порядок оформлення першої сторінки статті: великими літерами друкується ініціали та прізвище автора (авторів); заголовок статті, нижче – анотація (до 600 знаків) українською, російською, англійською мовою та ключові слова (до п'яти).

Технічні вимоги щодо оформлення матеріалів

1. Статті подаються в електронному варіанті (Word 97-2003) та у друкованому вигляді.
2. Формат А4.
3. Таблиці подаються безпосередньо в тексті після абзаців, де на них вміщено посилання. Кожна таблиця повинна мати заголовок, який пишеться в окремому рядку над таблицею. Над заголовком в окремому рядку справа пишеться слово “Таблиця” та її порядковий номер (арабською цифрою). Примітки та виноски до таблиць подаються під ними.
4. Ілюстровані матеріали (фотографії, малюнки, креслення, діаграми, графіки тощо) позначаються як “Рис.” Подаються в тексті після посилання на них та нумеруються за порядком згадування у статті. Статті можуть містити хімічні та математичні формули. Розмір кегля тексту на ілюстраціях не більше 10 пт.
5. Список використаної літератури за алфавітом. Спочатку кирилицею, а потім латиницею в оригіналі (Бюлетень ВАК України. – 2008. – №3. – С. 9-13). Скорочення слів та словосполучень наводяться за стандартами “Скорочення слів та словосполучень на іноземних європейських мовах у бібліографічному описі друкованих творів” (ГОСТ 7.11-79 та 7.12-77), а також за ДСТУ 3582-97 “Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі”.
6. Відомості про автора (-ів) на окремому аркуші: прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь і звання, посада, місце праці, повна поштова адреса, телефон (код країни, код міста), e-mail.

Автори відповідають за точність викладених фактів, цитат, статистичних даних, географічних назв, власних імен.

Роботи, які не відповідають цим вимогам, редакція не приймає. Оригінали, не прийняті до опублікування, авторам не повертаються. Редакція залишає за собою право на їх наукове і літературне редагування. Гонорар авторам не виплачується. Публікація матеріалів у збірнику платна.

Матеріали до редакції також можуть надходити пересиланням на e-mail адресу:

joun_dim@mail.lviv.ua; server36@ukr.net

або безпосередньо Ю.М. Панишку +38(032)-275-56-45

Наукове видання

ФЕНОМЕН ЛЮДИНИ
Здоровий спосіб життя
Збірник наукових праць
Випуск 55 (121)

Видання здійснено частково за рахунок авторів, частково за допомогою спонсорів:

С.Д. Бабляка – кардіолога ЛОКЛ

А.Л. Васильчука – канд. пед. н., доцента, народного цілителя України

Ю.М. Міхеля – хірурга ЛОКЛ

В.Р. Саврана – д-ра мед. наук, професора ЛНМУ імені Данила Галицького

Комп'ютерна верстка і макетування: **О.М. Зварич**

Підписано до друку 11.08.2016
Формат 60*84/8. Папір офсетний
Гарнітура Times New Roman
Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 8,25. Фіз. друк. арк. 7,68
Наклад 90 прим